

REPRESALIAT: FRANCESC ELENA JULIÀ¹,

PARAULES CLAU: Repressió, Exili, Josep Elena Julià i Mateu Elena Julià, Tomàs, Josep i Josepa (Pepeta) Valldeperas Salvador, Joan Berruezo Torcal, Pere Quert, Pepeta Valldeperas, UGT, PSUC.

En Francesc Elena Julià va néixer el 15 de gener de 1905 a Esparreguera; l'any 1936 vivia amb la seva mare, Rosa Julià Serra², i amb la seva esposa, Josepa (Pepeta) Valldeperas Salvador³. Aquesta treballava de filadora a S.A. Sedó, en cta. La família vivia al barri de la Creu d'Esparreguera, abans però, la família havia viscut a la plaça sant Magí.

Francesc Elena. Font: Arxiu familiar

(...) Vivíem al costat del Rufo que tenien cavalls. Llavors era un carrer que només tenia cinc o sis cases i després hi havia unes cases que donaven a la carretera. Darrere hi havia un camí que baixava cap baix, a la riera (es refereix a la riera de la Casanova). Actualment li diuen el barri Font. Era veí del Pepito Orús.⁴

El seu germà Josep, el petit dels tres germans, també vivia amb ells però el seu germà mitjà, en Mateu, va a anar a viure a Olesa de Montserrat. La resta de la família s'estava pràcticament a la colònia Sedó d'Esparreguera.

El Francesc va treballar a les panes de l'empresa tèxtil d'Esparreguera, S.A. Sedó, en cta., des del l'any 1916 fins a l'1 de setembre de 1929, també havia treballat a la fàbrica J. Montané i Font S.L., a la mateixa localitat, on era coneguda popularment com "les tovalloles". Per altra banda, ell, a més a més, feia de pagès ja que en aquella època a Esparreguera molta gent, a més de treballar a la fàbrica, conreaven les vinyes de la família.

¹ Per a efectuar aquest document s'han consultat diversos familiars del Francesc (En Pol Valldeperas, que actualment resideix a Vilafranca del Penedès i Núria Valldeperas, que viu a Esparreguera), però la informació més detallada ha estat de part de Llibert Elena Valldeperas, fill de Francesc Elena i nebot del Josep i Mateu Elena, en una entrevista efectuada el dia 12 de juliol de 2022 a Olesa de Montserrat. Entrevista dins del projecte *Memorial Democràtic del Baix Llobregat; de les experiències personals a l'èxit col·lectiu*. Autores, Joana Llordella i Blanca Mampel. Direcció projecte: José Fernández i Elionor Sellés.

² Nascuda a Esparreguera el deu de febrer de 1879; era vídua i analfabeta. AMES

³ Nascuda a Tortosa el 13 d'abril de 1911. Havia arribat a Esparreguera l'any 1920. L'any 1940 consta que era analfabeta. Va treballar a la filatura de l'empresa Sedó des del 4 de desembre de 1921 fins al 30 de novembre de 1938. AMES.

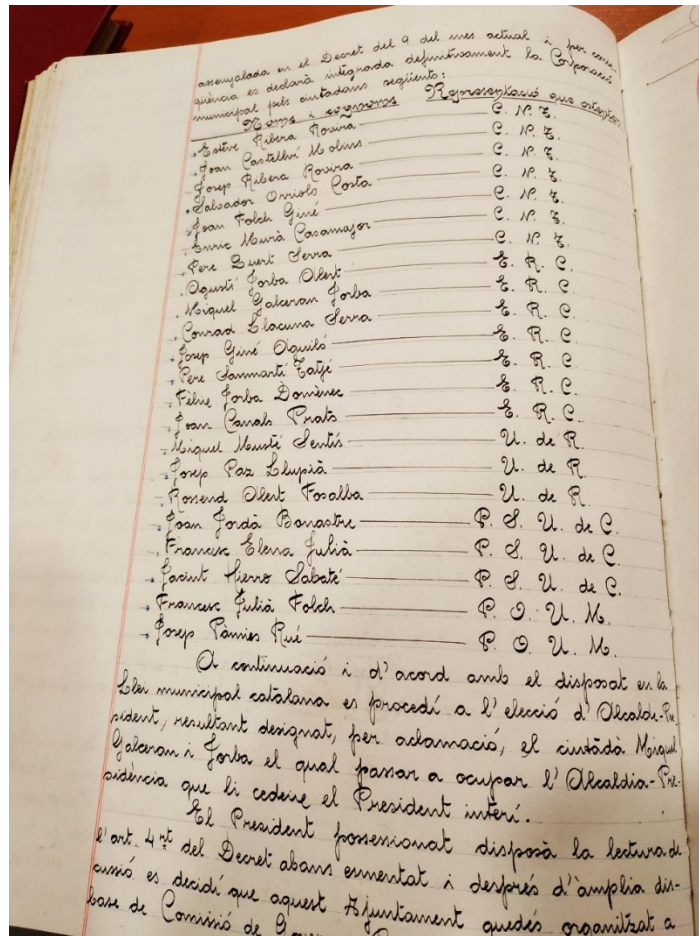
⁴ Elena, Llibert, entrevista cit.

El professor Pelai Pagès⁵ defineix en Francesc com un sindicalista esparreguerí, militant de la CNT durant els anys de la Segona República i que va ser delegat pel Sindicat Únic de Treballadors d'Esparreguera als dos Plens de la Confederació Regional de Treball de Catalunya que es van produir a Barcelona l'agost de 1931 i el març de 1933.

És evident, doncs, que en Francesc va ser una persona molt implicada pel que fa a la política i moviment obrer local i comarcal, i per això el seu nom apareix com a acusat a la Causa General d'Esparreguera.

El dia 23 d'octubre de 1936 va formar part de la nova Corporació municipal d'Esparreguera, constituïda per 22 Consellers, segons disposava el decret del 9 d'octubre del mateix any. Tres d'aquests eren representants del PSUC, i en Francesc n'era un, com es pot veure al document que tenen tot seguit. L'alcalde seria en Miquel Galceran Jorba, d'ERC.

⁵ PAGÈS, Pelai i MARTÍNEZ de SAS, Teresa (2000). *Diccionari biogràfic del moviment obrer als Països Catalans*. Edicions de la Universitat de Barcelona. Montcada i Reixac: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p.1338.

Fragment de l'acta de l'Ajuntament d'Esparreguera amb el llistat de regidors. 23 d'octubre de 1936. AMES.

ESPARREGUERA

Resultat de la nova organització municipal decretada per la Generalitat de Catalunya, l'Ajuntament ha quedat constituït de la manera següent:

Per E. R. C.: Miquel Galceran, Josep Giné, Agustí Jorba, Fèlix Jorba, Joan Canals, Conrad Llacuna i Pero Sant-Martí. Per la C. N. T.: Esteve Ribera, Josep Ribera, Joan Castellví, Salvador Orriols, Pere Quert, Joan Folch i Enric Murà. Pel P. S. U. C. Francesc Elena, Joan Jordà i Jacint Hierro. Per U. de R.: Josep Paz, Miquel Musté i Rosend Alert. Pel P. O. U. M.: Francesc Julià i Josep Pàmies.

— A les dependències del Baleari de La Puda de Montserrat es troben 300 refugiats procedents principalment de les zones més afectades per la guerra.

— Aquesta setmana han marxat d'aquesta vila una bona colla de milicians que van a sumar-se a les nostres heroiques milícies.

— Les nostres organitzacions obres i polítiques han creat un Consell de Defensa i Economia.

— Ha quedat constituïda una delegació local del Partit Socialista Unificat de Catalunya.

— Al Passeig de Francesc Maclà un automòbil que transportava ferits del front d'Aragó atropellà la noia de 19 anys Montserrat Sant-Martí. Li produí ferides de pronòstic reservat.

Retall de premsa del diari *La Publicitat*. Barcelona, 5-11-1936 on es fa referència al nomenament de Francesc Elena com a regidor de l'Ajuntament d'Esparreguera.

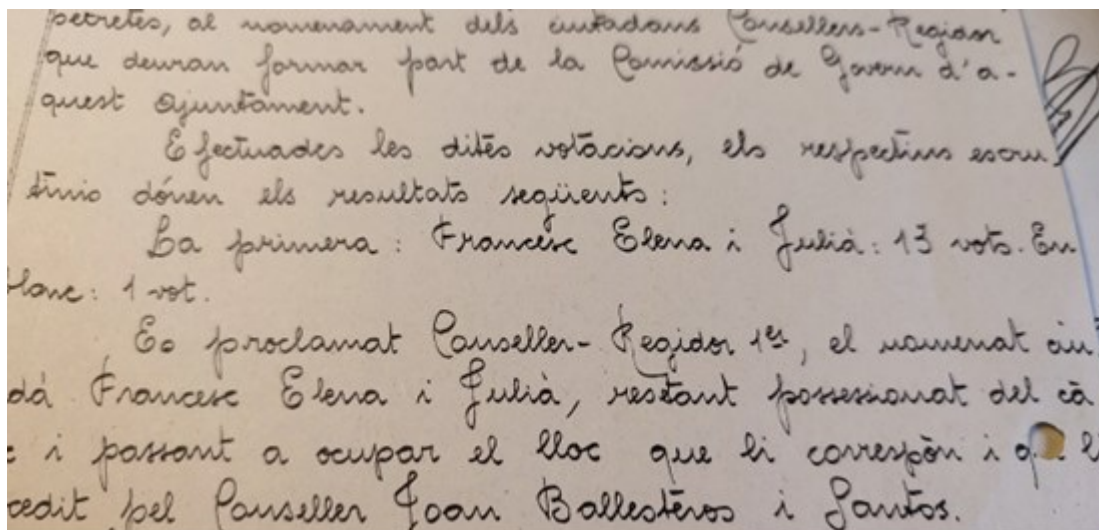
Un dels temes tractats al llarg d'aquest primer període de guerra va ser la de la municipalització de l'habitatge. En Francesc va participar com a regidor en aquest debat i especialment a partir del 16 de març de 1937, quan el Consell Municipal el va designar com a part integrant d'una comissió presidida per Salvador Orriols amb l'objectiu d'estudiar com es podia procedir a la confiscació dels habitatges urbans de lloguer existents a la vila⁶. El 19 de maig de 1937 s'aprovaran

⁶ Per ampliar el tema: COBOS, Josep Maria (2021). *Esparreguera 1931-1939. República, guerra, revolució i repressió*. Esparreguera: Nova Casa Editorial, V Premi de Recerca Vila d'Esparreguera, p. 336

definitivament els noms de la Comissió Administradora de la Propietat Urbana, en la qual hi estaria integrat en Francesc⁷.

Com a conseqüència dels Fets de Maig⁸ d'aquest any, el President Companys signarà un Decret el dia 8 d'octubre⁹ que establia que les formacions d'ERC, la CNT i el PSUC tindrien igual nombre de regidors als ajuntaments, això feia revisar la composició també de l'Ajuntament d'Esparreguera i l'assignació de regidories que van ser sis per a ERC, sis per a la CNT, sis per al PSUC i dos per a la Unió de Rabassaires. Així doncs, el PSUC va incrementar la seva representació i en Francesc es va mantenir com a regidor. El 22 de novembre, en Francesc –que era regidor des de l'octubre de 1936– va formar part de la composició del nou Ajuntament, i també el 24 de desembre de 1937, quan es van incorporar els nous regidors de la CNT. El maig de 1938, el nostre protagonista va ser substituït per Pasqual Paulo quan ell va ser mobilitzat.

Com poden llegir més avall, en Francesc va ser nomenat Conseller-Regidor 1r dins de la Comissió de Govern, també va actuar com a regidor de Proveïment i va formar part de la Comissió de Finances com a vocal.

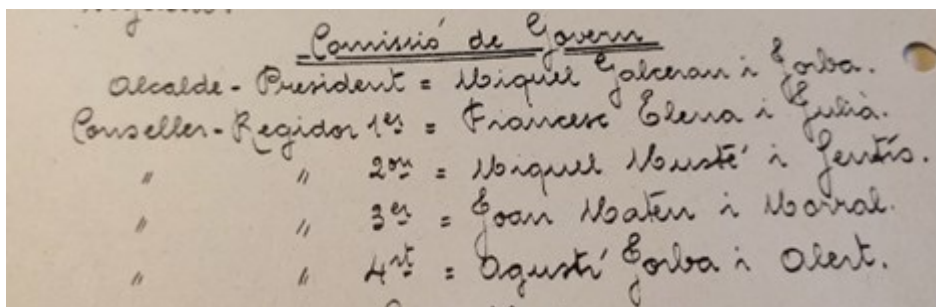

En Francesc Elena serà nomenat Conseller-Regidor 1r. 1937. Llibre d'actes de l'Ajuntament d'Esparreguera. AMES

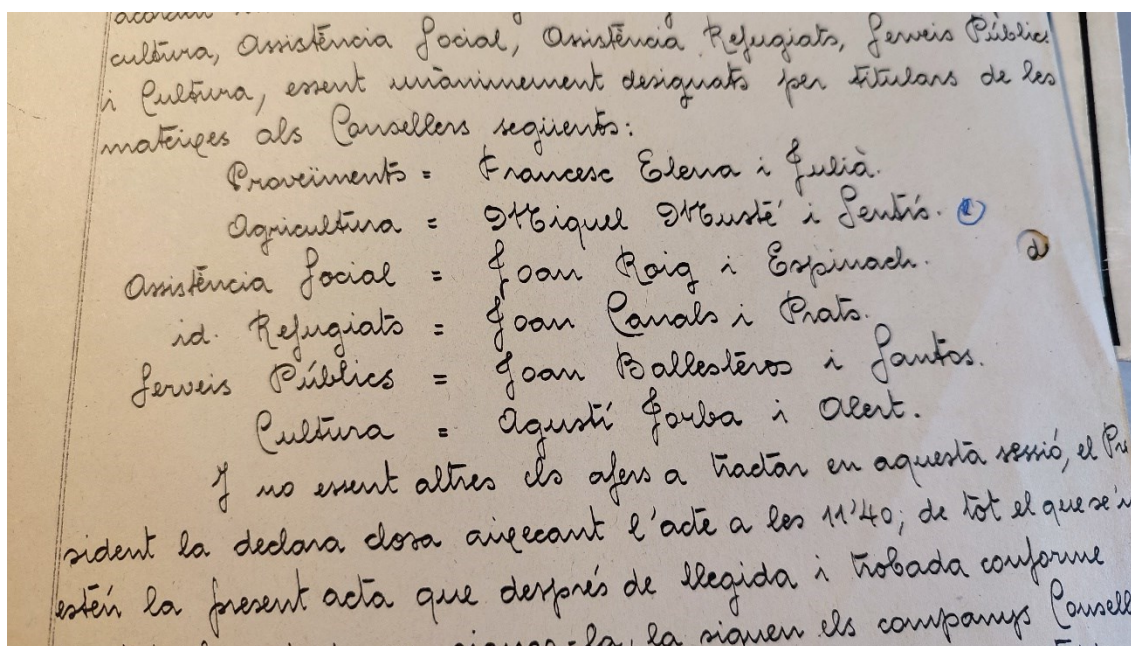
⁷ La Comissió Administradora de la Propietat Urbana quedava constituïda per: Fèlix Jorba d'ERC (President); Josep Paz, de la Unió de Rabassaires (vicepresident); Eusebi Gavin, del ram de la construcció (tresorer); Pere Quert, de la CNT (Secretari); Lluís Millaret, del ram de la construcció (vocal); Francesc Elena, del PSUC (Vocal) i Ramon Termes, del ram dels fusters i ebenistes (Vocal). COBOS, Josep Maria, op cit. p.336.

⁸ Enfrontament violent entre les forces de la CNT-FAI i el POUM, d'una banda, i el PSUC i ERC, de l'altra.

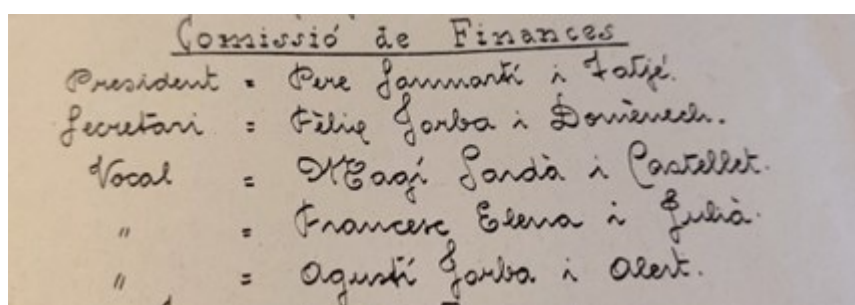
⁹ DOGC núm. 283 del 10. 10. 1937 p.178-79.

En Francesc Elena ocupà el càrrec de regidor 1r, essent alcalde en Miquel Galceran. 1937. AMES.

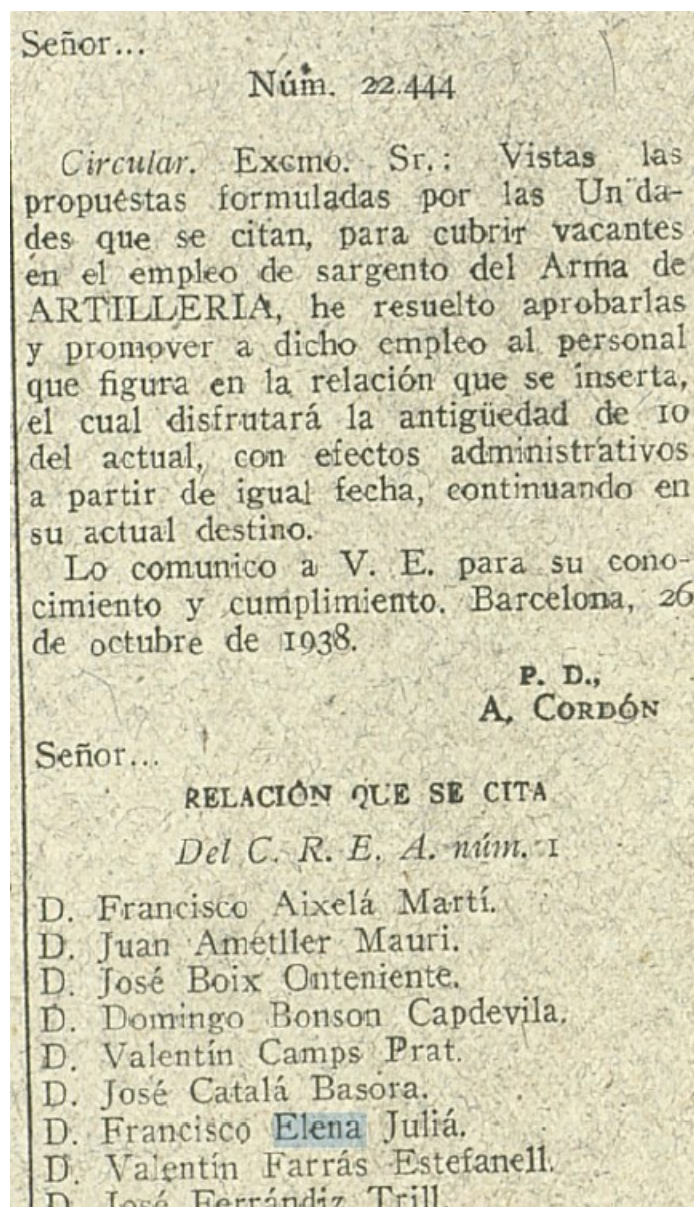
En Francesc Elena responsable de Proveïments de l'Ajuntament d'Esparreguera. 1937. AMES

En Francesc Elena Vocal de la Comissió de Finances de l'Ajuntament d'Esparreguera. 1937. AMES.

El nostre protagonista va formar part de l'exèrcit republicà i va arribar a sergent d'artilleria, com podem veure al següent document de 26 d'octubre de 1938. Segons el seu fill¹⁰, com a militar va marxar voluntari al front i va formar-se a Mataró.

¹⁰ ELENA, Llibert, entrevista cit.

Diario Oficial del Ministerio de Defensa Nacional (AHN, Sección Guerra Civil).
Barcelona, 5 de novembre de 1938, p.553.

Conflicte a l'Ajuntament a causa de la creació de la UGT

Segons en Llibert –el nostre informant¹¹– el Francesc no va ser mai de la CNT i havia organitzat el PSUC al Baix Llobregat. A les actes de l'Ajuntament d'Esparreguera, el Francesc consta com a representant del PSUC i exercí de regidor a partir del novembre de 1936, el mateix any que es constituí una

¹¹ ELENA, Llibert, entrevista citada.

LLORDELLA, Joana; MAMPEL, Blanca, *Biografia de Paquita Monné Subirana del projecte Memorial Democràtic del Baix Llobregat* [en línia], Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat (2022), <http://www.memorialbaixllobregat.cat/testimonis-i-biografies/repressio-franquista/biografia-89.htm>, [data de la consulta]

delegació del partit a Esparreguera. Tot i així, ja hem vist al començament de la biografia la seva relació inicial amb la CNT.

En Francesc va participar en la creació de la UGT a la població i trobem el seu nom en un document que en fa referència, signat el 17 de desembre de 1937 en el qual també hi trobem el seu germà Josep.

AL POBLE TREBALLADOR D'ESPARRAGUERA

CAMARADAS:

Es evident que'ls fets ens han donat la raó. Quan fa uns mesos neixia en aquesta vila, filla del moviment d'oposició a la C. N. T., la central sindical U. G. T. i que part dels homes que s'els havia confiat la seva direcció pactaven amb la C. N. T., els obrers que recolsaven la Unió General de Treballadors, fent-se càrrec dels moments que vivíem, ens absteníem de manifestar-nos contraris a l'absorció que uns companys s'avenien a fer amb la C. N. T.

Deiem nosaltres que una absorció no es podia considerar com una fússió i que no a molt trigar, sorgiria la desconfiança dels que anaven a la C. N. T. contra la seva voluntat.

Un casament a desgrat d'un dels dos que hi prenen part, té que donar forçosament un resultat nul. I això és el que ha passat amb el casament obligat per els que es deien pares de la U. G. T. Però, com que des del 19 de Juliol, els divorcis son una cosa sencillíssima aquest s'ha operat ja, hi veiem com una gran part de la família proletària d'aquesta vila està divorciada per complet.

Ens dol l'ànima veure com disposicions que dicta el Consell d'Empresa de la Fàbrica Sedó, no són complertes, o bé si ho són, és a costa d'amenaques. No volem discutir si dites disposicions són o no ben orientades, el que si ens atrevim a dir es que una gran part del proletariat recel·la dels seus dirigents sindicals.

Nosaltres havem dit sempre que és més fàcil entendre's dues directrius i fer complir cada una als seus afiliats, que no entendre's una sola directriu entre cenfenars de treballadors quant una gran part d'ells discrepa de la mateixa; i diem, que si les mateixes disposicions dictades per el Consell d'Empresa haguessin estat avalades per dirigents responsables de tots els sectors, no es de duptar de que tots haurien complert les disposicions emanades de les seves directrius.

Per tant, els que sota-signen, responsables del moment en que vivim, no estem disposats a que aquesta indisciplina filla d'un divorci existent entre una massa de treballadors i els seus dirigents sindicals actuals, continui. Anem doncs a la formació immediata de la Unió General de Treballadors; que consti però, que no ho fem en só de guerra ni de competència sindical, sino per recollir aquest malestar existent i transformar-lo amb una massa disciplinada i forta, que faci possible el bon funcionament del nou ordre econòmic social establert.

Esperem que els camarades de la C. N. T. es faran càrrec de que nosaltres no volem la desunió del proletariat, ans al contrari, s'ha demostrat que la desunió existeix avui, i que amb el pacte signat entre les dues centrals sindicals C. N. T. i U. G. T., es poden establir fermes lligams que fassin possible una bona entesa fins a arribar a l'esperada fússió de C. N. T. i U. G. T. en una sola sindical.

Visca la República democràtica!

Visca el Front antifeixista!

Visca Catalunya!

Esparraguera, 17 Desembre del 1936.

Joan Vendrell. — *Josep Elena.* — Vicenç Esteve. — Jaume Soler. — Manel Jornet. — Ramon Vandellos. — Denotil Bargalló. — Joan Valdeperas. — Joan Vilà. — Joan Bosch. — Salvador Ballús. — *Agustí Bayona.* — Josep Angera. — Jaume Vila. — Josep Descàrrega. — Salvador Ferré. — *Francesc Elena.* — Pascual Paulo. — Joan Jordà. — Francesc Mustè. — Joan Soferas. — Miquel Morral. — Enric Roig. — Amadeo Navarro. — Esteve Fornés. — Jacint Hierro. — Delfi Tragau. — P. Momé. — Enric Borràs.

Notul·la. — A partir del divendres, els nostres simpatitzants podran passar a recollir llur CARNET, en el local (antiga casa Galceràn).

Manifest signat per un grup d'esparraguerins que aposten per la creació d'una nova entitat sindical, la UGT, el 17 de desembre de 1936. Font: AMES.

Pocs dies després, el 4 de gener de 1937, en un Ple municipal, sota la presidència de l'alcalde Miquel Galceran i Jorba, se celebrà la sessió extraordinària convocada per iniciativa d'ERC. En aquesta acta s'explica que el motiu de la reunió era la de *desfer el malestar que existeix des de la setmana anterior arrel de les sessions extraordinàries dels dies 17 i 19 de desembre propassat, sobre la creació d'una nova sindical i concedint la llibertat de sindicació*¹².

El regidor d'ERC, Llacuna, expressava en aquesta sessió que la col·laboració del partit estava supeditada a:

(...) les possibles coaccions sostingudes per la CNT i, com sigui que aquestes amenaces s'han produït per mitjà de gent armada que se situà a les portes d'entrada a la fàbrica Sedó i privant de practicar el treball habitual de determinades persones durant alguns dies consecutius, presenta la dimissió global de tots els càrrecs que la dita Organització política ocupa dintre l'actual Corporació. Censura, *ademés*, les dites provocacions i estima que el Conseller local de Defensa no havia de permetre-les.¹³

En aquesta sessió també presentava la dimissió en Miquel Musté, representant de la Unió de Rabassaires. En Jordà, del Partit Socialista Unificat, s'expressa en el mateix sentit, demanant la llibertat de sindicació; en Pàmies del POUM considera que aquestes dimissions signifiquen que aquests representants han de ser substituïts per altres dels mencionats partits dimissionaris i que ell no dimitirà. Tampoc dimitirà Esteve Ribera representant de la CNT.

Un altre representant de la CNT al consistori, en Castellví, acusarà el Partit Socialista de no haver obrat correctament, en fer públic el manifest propugnant la creació de la UGT a Esparreguera sense l'autorització de la Conselleria local de Defensa.

El mateix dia d'aquest ple, el **4 de gener de 1937**, el Centre català Republicà, envia un escrit, signat pels representats de l'Ajuntament dimissionaris i pel secretari d'aquest partit, Joan Termes, a l'Honorable Conseller de Seguretat Interior de la Generalitat de Catalunya. En aquest document s'exposa la situació que viu Esparreguera i adverteix de la possibilitat que la població visqui problemes d'ordre públic¹⁴.

¹² Acta de la sessió extraordinària celebrada per l'Ajuntament d'Esparreguera. 4 de gener de 1937 AMES.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Carta d'ERC d'Esparreguera a l'Honorable Conseller de Seguretat Interior de la Generalitat de Catalunya. 4 de gener de 1937. AMES.

/Segell del PSUC d'Esparreguera. 1937. Correspondència, AMES.

El mateix dia Francesc Elena, Jacint Hierro i Joan Jordà, representats del Partit Socialista Unificat de Catalunya a l'Ajuntament d'Esparreguera envien un escrit idèntic al que hem expressat anteriorment, a l'Honorable Conseller de Seguretat Interior.

Segell de la Unió de Rabassaires d'Esparreguera.1937. Correspondència, AMES.

En Josep Paz i en Miquel Musté, com a secretari de la Unió de Rabassaires d'Esparreguera enviaran a la Conselleria un escrit equivalent.

El **14 de gener de 1937** els consellers d'ERC i la Unió de Rabassaires exposen les amenaces de la CNT cap algun dels seus membres i, tal com havien expressat al ple anterior, dimiteixen. El PSUC també dimitirà i durant dos mesos no es faran plens municipals (aleshores era alcalde en Miquel Galceran i Jorba).

Del **22 de gener de 1937**, hi ha un fulletó informatiu del Sindicat d'Oficis Diversos de la UGT, en resposta a un altre de repartit per la CNT, segons el qual *volen portar-nos a una assemblea a la qual ja saben que nosaltres no hi hem dat la nostra conformitat*¹⁵. El motiu principal de les desavinences entre les dues centrals sindicals, com podem veure en aquest document, eren la llibertat de sindicació i garantir la llibertat de treball a tots els "companys".

El **27 de gener de 1937**, el Sindicat d'Oficis Diversos de la UGT es dirigeix en un altre escrit al poble treballador d'Esparreguera¹⁶ on s'anuncia un míting sindical, al local de l'Ateneu, amb la participació d'Antoni Beltran, Antoni Olarte, Duran i Rosell i Àngel Estivill, tots ells destacats sindicalistes i polítics del moment. En aquest document podem constatar que es demana la llibertat de sindicació i continuen les desavinences entre la CNT i la UGT:

(...) Nosaltres diem que la UGT pot ésser aquí com és en tots els pobles d'aquesta comarca, sense que per això es senti res, perquè per part de tots hi ha la

¹⁵ Fulletó del 22-01-1937 . AMES.

¹⁶ Sindicat d'Oficis Diversos, UGT, 27-01-1936. AMES

màxima comprensió i cordialitat (...) Si hi ha qui s'entesta per mètodes coercitius en no deixar-nos treballar, allà ells amb la seva responsabilitat.¹⁷

El **30 de gener de 1937**¹⁸, la CNT va fer arribar al poble d'Esparreguera un manifest on explicava els motius de confrontació, tot argüint que a l'assemblea general de treballadors s'havia quedat que, a partir de dia 7 de febrer tothom que volgués treballar havia de presentar el carnet de la CNT, i també que va ser aquest sindicat el que en el moment de la revolució contra els feixistes qui va defensar la classe obrera i els que van ocupar càrrecs de responsabilitat i molt perillosos.

El **4 de febrer de 1937** l'alcaldia escrivia amb caràcter d'urgència a la Junta de Seguretat-Secció Comarques tot demanant la seva intervenció en el conflicte sindical ja que temia una greu confrontació entre els obrers de la vila:

Vist el manifest llençat per la CNT anunciant que a partir del proper dilluns dia 7 serà impedit el treball a tots els afiliats de la UGT, en número d'uns 400, sembla. Agregant a aquest cas els dels 30 obrers que des de primers d'any son impeditos de treballar per haver signat el manifest anunciant la continuació de la UGT¹⁹.

El punt màxim de tensió es va produir quan la segona setmana de febrer²⁰, la CNT no va deixar entrar a la fàbrica Manufactures Sedó els obrers afiliats a la UGT. Del febrer de 1937 tenim un text informatiu-manifest signat pel POUM (Partit Obrer d'Unificació Marxista) i JCI (Organització juvenil del POUM, que adoptà aquesta denominació el 1936 quan es produí la unificació de les joventuts socialistes i comunistes del PCE) on es fa palesa la inestabilitat sindical en aquest període. La competència entre sindicats, especialment entre la UGT i CNT, anaven configurant un malestar entre els sectors que havien dut a terme la col·lectivització. POUM i JCI creien que la unificació sindical s'havia de dur a terme per tal de seguir endavant amb la revolta; el document també esmenta el fet que, *només quan les curses i les guerres fredes entre sindicats s'acabin, es podrà dur a terme una vertadera unió de la força sindical*.²¹

El conflicte entre ambdós sindicats ens el relatà²² Agustí Jorba, que arribà a ser president de la UGT d'Esparreguera i que coincidí en el consistori amb Francesc

¹⁷ Sindicat d'Oficis Diversos, UGT, 27-01-1936. AMES.

¹⁸ Manifest del *Sindicato Único de Trabajadores. Al pueblo productor de Esparraguera. CNT, FAI, AIT*. Esparreguera, 30 de gener de 1937. AMES.

¹⁹ Escrit d'urgència de l'Alcaldia d'Esparreguera a la Junta de Seguretat-Secció Comarques i al Ciutadà Conseller de Seguretat Interior de la Generalitat de Catalunya (4-2-1937). AMES.

²⁰ COBOS, Josep Maria (1989) "La colònia Sedó d'Esparreguera" a AAVV *Col·lectivitzacions al Baix Llobregat (1936-39)*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Biblioteca Abat Oliba, núm. 69; pàg. 103.

²¹ *Ibidem*.

²² Entrevista a Agustí Jorba i Alert. "MEMORIAL DEMOCRÀTIC DEL BAIX LLOBREGAT. De les experiències personals a l'èxit col·lectiu." Entrevistadora: Joana Llordella. Data i lloc de l'entrevista: Platja d'Aro, juliol del 1977. Transcriptora: Isabel Valero Brullas. dins del projecte *Memorial Democràtic del Baix Llobregat; de les experiències personals a l'èxit col·lectiu*.

Elena, (...) *i un dia es van posar a la porta de la fàbrica* –es refereix als treballadors de la CNT– *i tots aquells que eren de la UGT, no els van deixar entrar, els van tornar cap a casa.*

El dia **4 de març de 1937**, la CNT va anunciar el reconeixement de la UGT i va permetre el retorn de tots els treballadors i treballadores a la fàbrica i el cobrament fins i tot del salari dels dies en què no havien pogut treballar.

El **7 de març de 1937** el diari *La Humanitat* publicita la finalització del conflicte obrer, gràcies a les gestions efectuades per la *Comisión nombrada por la Federación Fabril y Textil de la U.G.T.*

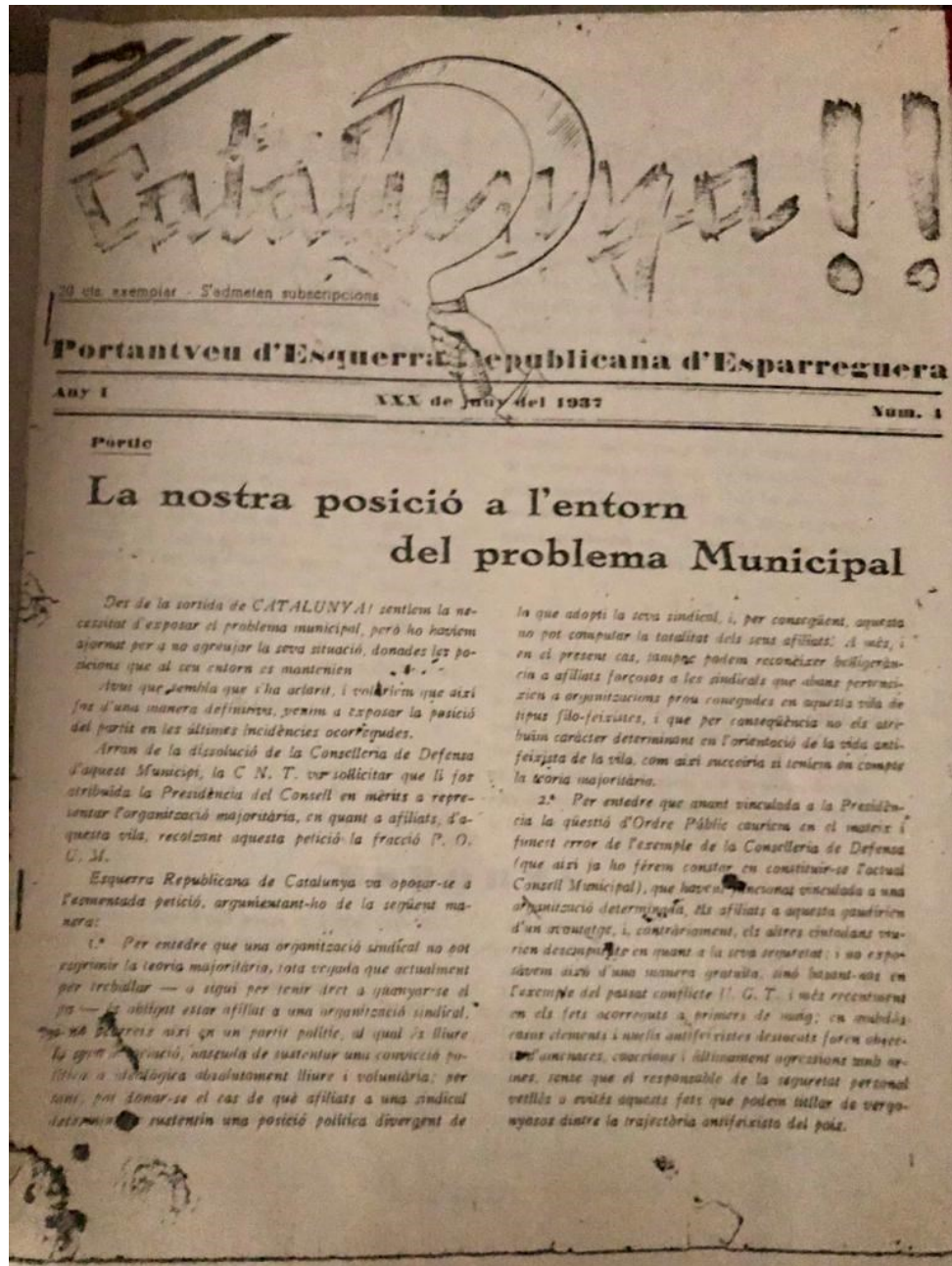

La Humanitat, 7 de març de 1937

El **16 de març de 1937** se celebrarà un ple municipal on ja no es parlarà més del conflicte entre sindicats perquè la CNT havia reconegut la UGT. Malgrat tot, la

Autores, Joana Llordella i Blanca Mampel. Direcció projecte: José Fernández i Elionor Sellés.

problemàtica entre ERC i la CNT continua el conflicte, com podem veure a la portada de la revista *Catalunya!!* del dia 30 de juny de 1937.

Portada de la revista, "Catalunya!!", portaveu d'Esquerra Republicana d'Esparreguera. Fons: Josep Llopart.

Malgrat que en Llibert desvincula el Francesc amb la CNT, en Joan Ferrer i Farriol²³ –Igalada 1896-Monteuil 1978– el mencionava quan va escriure *Costa Amunt*²⁴, un llibre on comentava l'activisme d'alguns treballadors esparreguerins durant la dictadura militar encapçalada per Miguel Primo de Rivera (1923-1930):

Companys igualadins i esparreguerins intentàrem associar els treballadors dels Brucs, amb resultat d'espera i esguarda. Com si d'ençà del cèlebre tabal del 1808, la gent del Bruc romangués atabalada. No t'ho sembla?²⁵

Jaume Mas del Masroig, venia a casa en bicicleta i nosaltres anàvem en bicicleta a Esparreguera com a tornajournals. Mas era l'argent viu de la colla esparreguerina i el seu íntim Martí Bosch ens deixava la vinya de Can Roca per a fer-hi sentades. Entre pàmpols, eren els preliminars del Sindicat cenetista que tant s'oposaria a Sedó, feudal de Can Broquetes, sota el Cairat. A dalt, al Mas d'en Gall, Joan Roig hi feia classe racionalista a una dotzena de marrecs a canvi de minestra i d'un porxot amb palla on fer-hi les dormides. Els anys 20 del segle, d'estoics encara n'hi havia.

Vora mig segle després²⁶, amb Mas hi he fet contactada. Més que viure, ell i jo hem sabut sobreviure. Quants n'hem deixat, endarrere!

Jaume Mas té més memòria que Carderet, amb el defecte que l'ha corregut massa. Ha voltat d'un pi a l'altre (d'un poble a l'altre) com una garsa, com un desarrelat de casa. Vet aquí perquè l'escrit que ens remet és quelcom inconnex, o acaba en punts suspensius.

Escoltem a Mas del *Mas-Roig...* d'Esparreguera:

(...) Fa uns dies em visità Joan Bellès, esparreguerí, que ara viu a Perpinyà procedent de Clermont-Ferrand. I com que ell i jo sabem que t'interesses per coses del nostre temps per a dir-hi la teva, he pensat fer un recull del que vaig veure i obrar a la vila del ponent montserratí, i ficar-lo dintre d'un sobre amb destinació teva. Amb la condició que on jo no arribi l'amic Pere Quert, de la Rochelle, hi podria arribar.

(...) Sóc arribat a Esparreguera l'any 1907 de la mà de la meva família. El poble era pagès i industrial, car a més de la fabricassa Sedó, de sota el riu, hi havia a dalt una fabriqueta de tovalloles i uns quants forns de terrisseries. En aquell temps el mercat públic es feia els diumenges, servint d'esplai als vilatans, car de distraccions n'hi havia poques. A les coves del salnitre no hi anava quasi ningú,

²³ Figura de l'anarcosindicalisme igualadí i català; era d'ofici assaonador i al llarg de la seva vida va escriure nombrosos articles, tant a publicacions locals, com ara *Germinal* o *Sembrador*, com a *Solidaridad Obrera* i altres periòdics llibertaris o anarcosindicalistes, més tard. Durant molts anys va ser director de *Solidaridad Obrera* a París, que posteriorment s'anomenà *Le Combat Sindicaliste*, i va col·laborar a les publicacions *Umbral*, *Cénit*, *Espoir*, o *Terra Lliure*. Ferrer, a més, va escriure prosa, teatre i poesia.

²⁴ FERRER FARRIOL, Joan (1973). *Costa Amunt*. Mèxic: Edicions Terra Lliure.

²⁵ FERRER, Joan, op. cit., p. 125.

²⁶ El llibre és datat el 1973 a Mèxic i el 1975 l'edició francesa editada a Val de Marne-França.

per cares i mal explicades. Agradava més un vals amb remolí a l'Ateneu o a L'Estrella.

(...) De sindicalismes ni se'n parlava, en els dies de la meva juvenesa. Jo ja sentia el problema, però un amic que tenia m'abandonà per altres cabòries. Tractant de fer foc nou, un tal Musté, comunista, em llevava la "parròquia" de jovenets prevista; em costava de fer el grupet, la mar i arenes.

Volent furgar la vida social d'Esparreguera vella, he hagut de renunciar per no trobar res de notable. Socialment, em fa l'efecte que Esparreguera era un poble verge.

(...) Amb Joan Folch, Magí Bosc, Teresa Torrelles, Joan Graells, **Pere Quert**, Vidal, Murà, **Elena**, etc., començarem la tanda d'excursions proselitistes a les que alguns igualadins concorrien. Recorda que quan ens vàrem conèixer va ser a l'explana de l'estació del teu poble, on jo vaig preguntar a un empedrador per un home que eres tu mateix...

(...) Llavors jo tenia casa gran i el meu domicili feia de centre sindicalista. Per la cosa d'expansió ens servíem de la societat recreativa liberal Les Canyes. Una de les coses de bé, fetes aquells dies, es refereix a la protecció oferta a companys forasters perseguits per les autoritats, i penso en el prioratí Angel Vernet, en Guerrero de Sabadell, en Corbella de Solsona. En qualitat de malalt vaig tenir a casa el vostre –el nostre– Josep Cuatrecasas.

(...) Secundats per Joan Saus i Lluís Puig, de Martorell: per Dinarès, d'Olesa; Fàbregues, de Monistrol, i altres de Collbató, Bruc, Abrera, Masquefa i La Beguda, etc., intentàrem establir la Federació Comarcal del Montserrat, dita així en contraposició al monopoli benedictí de la muntanya. La federació no prosperà per topar amb massa gent inerta. A més, el poble esparreguerí temia el burgès Sedó, que tenia per lema: "Preferir un lladre a un sindicalista". Les meves activitats em valgueren una tancada de dos mesos en un calabós de la vila, on podia relacionar i rebre encàrrecs per la reixa, de noies d'una sastreria veïna. Una d'elles, Dolors Segarra, esdevindria, temps a venir, dona del Magí Bosc, en casori civil el primer del poble. De la presó local no em traslladaren a la Model de Barcelona mercès a un individu reaccionari, la família del qual la meva mare havia ajudat en assumpte apreciable. I encara aquest estrany home em feia receptor de "Liberión", periòdic àcrata que en temps de la Dictadura de Primo a París publicaven i a Espanya hi entrava clandestinament.

(...) L'any 1930 vaig desaparèixer d'Esparreguera, precisament quan s'inflamava la fervorositat sindicalista. I ara salut, i a veure quan tornem a fer un arròs vegetarià a l'alzinar del Bedorc.

Deixem ara que el barberet Pere Quert, també esparreguerí, hi digui la seva: Jo era el més jove de la colla formada per Mas, Bosc i Vidal, colla aviat eixamplada per dos germans del propi Bosc i els també germans Ribera. Mestre Roigé baixà del mas d'en Gall per obrir escola moderna a vila, i malgrat que després derivà en reformista, en aquells dies havia de fer bona feina. El vaig trobar el 1939 al concentracionari de St-Cyprien amb la moral als peus.

Arribada la revolució del 1936, nosaltres creàrem una Cooperativa de distribució i una Col·lectiva de pagesos, de funcionament apreciable. Joan Folen n'era l'ànima. El que ens donà més maldecaps i tasca, va ser la Col·lectiva Industrial comprant filats, teixits, tintoreria, blanqueig i acabats, en llençols i altres robes blanques; i tovalloles, i mocadors. D'importància també n'assolí la Col·lectivitat de Rajolers i Terrissaires, que es desenrotllà amb profit i entusiasme.

Els pagesos col·lectivistes comparaven les onze i més hores de treball de quan eren esclaus de la terra –gran esforç untat de misèria-, amb les menys hores d'ara i repartiment equitatiu de la producció col·lectivament aconseguida.

L'Exili

Joan Ferrer i Farriol en relatar-nos, sense massa detalls, el futur d'alguns dels anarcosindicalistes esparreguerins, feia referència al Francesc Elena Julià:

(...) Del pèssim final de l'Elena gran i els elements que el seguien, sols te'n contaré cinc cèntims. Ell viu precàriament a Txecoslovàquia en premi d'haver-se tornat comunista, i els seus acòlits restaren a vila on enclastrar-se de nou a la vulgaritat de la que, segons semblava, s'havien emancipat. El que compta de l'home és la seriositat i la constància.

Bona salut, i endavant sempre²⁷.

Una altra versió dels fets segons la família²⁸ és que en Francesc va marxar a viure a Txecoslovàquia perquè allà vivia el seu fill Llibert que va haver de fugir de França per causa política l'any 1969 i on es va quedar 18 anys treballant de paleta.²⁹

Com hem dit anteriorment, en Francesc era membre del PSUC i, tal i com ens explicava en Llibert³⁰, quan finalitzà la Guerra Civil, ell, el Francesc i esposa, acompanyats d'altres famílies d'Esparreguera, que eren del PSUC –com ara en Salvador Ferré³¹–, van marxar cap a França però, en arribar a Barcelona i veure

²⁷ FERRER, Joan, op. cit., p. 125.

²⁸ En comentar-li l'escrit que havia redactat en Pere Quert, que era a la vegada oncle del nostre testimoni, és a dir, cunyat del Francesc Elena, aquest ens declarà que no era certa aquesta versió. Ell coneixia la visió del llibre però afegí que no era correcte que en Quert digués que en Francesc havia acabat a Txecoslovàquia en premi per haver-se tornat comunista

²⁹ El Francesc visità el seu fill, en néixer la seva néta i, aleshores, ell i la seva esposa ja s'hi van quedar a viure. Abans però, tots plegats vivien a l'exili, a Marsella. ELENA, Llibert, entrevista citada

³⁰ ELENA, Llibert, entrevista citada.

³¹ El maig de 1938, Salvador Ferré Torruella, substituï en Joan Roig com a regidor a l'Ajuntament d'Esparreguera, que a la vegada seria substituït temporalment per Ismaela Puey. Ell, ho seria fins al gener de 1939.

la situació de la fugida, van decidir que les dones i les criatures tornarien cap a Esparreguera; en el seu cas, al barri de la Creu, on vivien.

Vam marxar poca gent d'Esparreguera, el tiet Mateu que estava ferit, la seva dona que vivia a Olesa de Montserrat, la meva cosina i nosaltres, la mare i jo, la iaia (...)³²

Els homes, però, continuarien cap a França, és per això que al padró de 1940 de l'Ajuntament d'Esparreguera³³, hi llegim que el Francesc és absent i que es troba a França; no així el seu germà Josep³⁴. Es dona el cas que la família tenia com a veïns la família Torrella Espina, fortament represaliada en finalitzar la Guerra Civil Espanyola³⁵. El seu fill Llibert va marxar a França amb la mare per a retrobar-se amb el pare, exactament l'1 de novembre de 1948, quan tenia 13 anys. Feia exactament tres anys que havia acabat la 2a Guerra Mundial i *aleshores podies comprar el que volguessis, jo havia passat tanta gana que em vaig engrèixar 20 quilos en tres mesos!*³⁶

Pepeta Valldeperes a Marsella (França). 1941. Font: Arxiu familiar.

En arribar els exiliats espanyols a França, el govern francès va ordenar la creació d'un camp de refugiats al principi de febrer de 1939, destinat a les tropes republicanes que arribaven a França, en retirada. Argelers va ser el primer dels camps de refugiats del Rosselló. Era un espai al costat del mar, sense aigua potable, sense latrines ni mantes, cap mena d'edifici, solament els que van improvisar els exiliats a base de fustes, i altres materials de rebuig. Aquest era un terreny destinat a acollir 15.000 milicians i on es van amuntegar al voltant de 180.000 persones³⁷ entre civils i militars (en els camps del Rosselló entre 1939 i 1945 es calcula que hi van haver unes 250.000 persones). A la fitxa de refugiat al camp d'Argeles³⁸, el Francesc es localitzava al barracot 2/401 d'aquest camp i

³² ELENA, Llibert, entrevista citada.

³³ Padró de 1940. AMES.

³⁴ Segons informació familiar, aquest no va arribar a marxar.

³⁵ Poden trobar les seves biografies en aquest web.

³⁶ ELENA, Llibert, entrevista citada.

³⁷ Segons dirarideguerra.com, a partir de RAFENEAU-BOJ. *Marie-Claude Los campos de concentración de los refugiados españoles en Francia (1939-1945)*, Ediciones Omega, Barcelona, 1995.

³⁸ Document editat pel Conseil Departamental de Pyrénées-Orientales- Service Archives départementales. La data de naixement no coincideix, probablement és una errada.

en va sortir el 7 de desembre de 1939 cap a la CTE (Compagnies de Travailleurs Étrangers) 129.³⁹

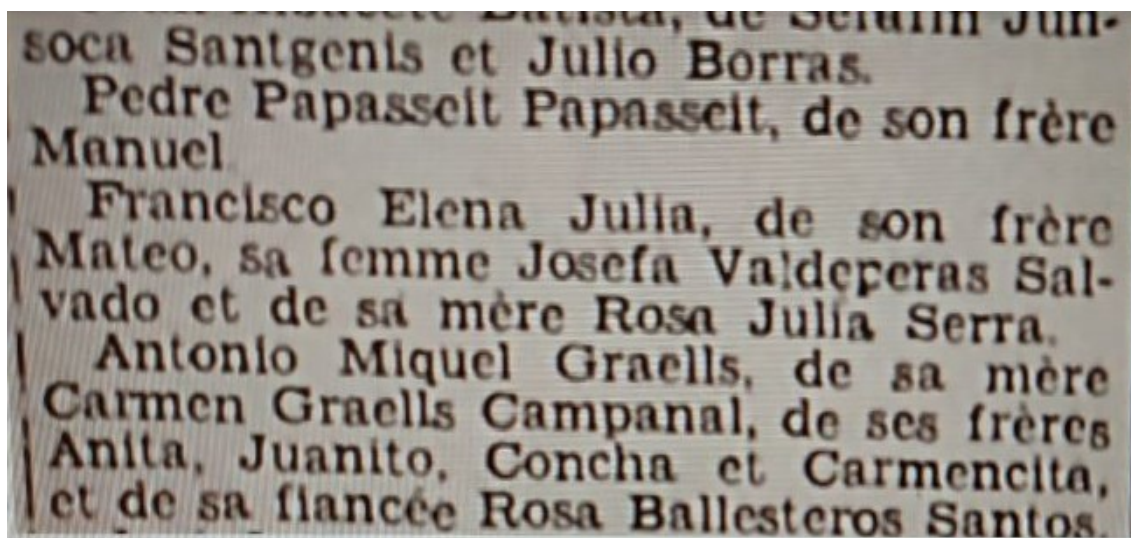
Sé que el pare, quan estava a les guerrilles, una de les tasques que tenia era la d'incorporar-se en Companyies de treballadors estrangers per parlar amb refugiats i ajudar-los a sortir dels camps amb un treball.^{40 41}

Quan el Francesc va arribar a França no anava acompanyat de la seva esposa i fill perquè es van dividir en la fugida. Aquest va ser un fet quasi general a tots els refugiats, o bé s'havien separat abans de la frontera, o bé les autoritats franceses els havien separat per la política de separació entre els camps. Per a la reagrupació calia localitzar-se i això no era fàcil. Estaven en un altre país, una altra llengua, sense quasi diners, etc. Molts dels nostres exiliats van comptar amb l'ajut de diversos organismes que els donaren suport, El Comitè Internacional de la Creu Roja en va ser un. Aquests els facilitaven la publicació de petits anuncis a la premsa amb el nom de les persones que cercaven i apuntant també la seva localització. Van ser nombrosos els diaris que ompliren les seves publicacions amb seccions especials a la recerca de familiars i amics. El diari *L'Independent*, va ser un dels mitjans que s'usà per a tal finalitat, on hi havia una secció titulada "¿Donde están ustedes?. Le courrier des émigrés espagnols. Des Pyrénées-Orientals." El dia 19 de març de 1939 el Francesc Elena va penjar l'anunci que cercava el seu germà Mateu, la seva esposa, Josepa Valldeperas Salvador, i la seva mare Rosa Julià Serra.

³⁹ Enrolar-se en una CTE era una de les possibilitats de sortir del camp de refugiats, treballar sota disciplina militar a les terres de conreu a les mines, a les fàbriques, etc.

⁴⁰ ELENA, Llibert, entrevista citada.

⁴¹ Creiem que el testimoni barreja diferents períodes de la vida del seu pare. En un primer moment no podia haver-hi "guerrilla" perquè encara no podem parlar de Resistència però probablement sí que podia ajudar els companys del camp per trobar, gràcies als contactes que tenia, alguna empresa o família francesa que contractes els refugiats i així poguessin sortir del camp.

Anunci al diari francès *l'Independent* on en Francesc busca a França el seu germà, la seva esposa i la seva mare (17 de març de 1939).

En Francesc també va estar al camp de refugiats de Barcarès⁴², Setfons⁴³ i, quan els alemanys van ocupar França, ell i d'altres es van escapar del camp⁴⁴ i aleshores ell es va incorporar a les guerrilles, als maquis, fins a l'any 1945, quan es va acabar la guerra.

Les dones de la família que buscava es trobaven a Esparreguera altra vegada, però no ho van tenir fàcil. Pràcticament tota la família treballava i vivia a Can Sedó, però a la seva dona no li van donar feina: *A la meva mare no li van donar feina perquè era la dona de...*⁴⁵

Les autoritats van obligar la seva esposa a canviar el nom de Llibert –nascut l'any 1935– que era el seu nom de naixement i laic, per un de cristià. El van batejar i li van posar "Pedro"⁴⁶ –en algun document hi hem trobat "Pablo"– a

⁴² Camp de concentració organitzat a la platja del Barcarès (Rosselló) on els refugiats, en part, hi havien passat dels camps organitzats al començament d'aquell any a Argelers i a Sant Cebrià de Rosselló. D'una capacitat de 50000 persones, n'arribà a contenir, pel juny d'aquell any, de 70000 a 80000. No fou mai considerat de caràcter repressiu, però no era permès als internats d'abandonar-lo sense una autorització especial. GEC.

⁴³ El camp de Setfons, també conegut com a Camp de Judes, va ser un camp de concentració construït el febrer de 1939 pel govern Daladier per a internar republicans espanyols i no va ser tancat fins el 1945. També va tenir altres interns, com voluntaris estrangers, evadits detinguts, jueus i col·laboracionistes francesos amb els alemanys. (MUME)
<https://www.museuexili.cat/ca/?fbclid=IwAR0gniiL2wwCahPp85s8OKaq69SdfOhHjAzTlpTxIWoe5KBOteQzjkUpOqQ>.

⁴⁴ ELENA, Llibert, entrevista citada.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ L'any 1977 va haver de demanar uns documents al Jutjat d'Esparreguera, allí no el trobaven amb el nom de "Pedro", solament el de Llibert. Finalment, van veure que en un annex s'explicava el canvi del nom.

més, amenaçaren la mare que si no ho feia, li farien una marca al braç perquè tothom ho sabés:

No sé quin nom em volien posar i la mare va dir que no, que si m'havien de canviar el nom, que em possessin Pere, el nom de l'avi. Tampoc va ser possible, va haver de ser Pedro, en castellà. Així que oficialment sóc Pedro i, a vegades, hi posen Pablo.

Quan em vaig haver de casar i vaig demanar els documents al jutjat, m'hi posaven Pedro, tot i que tothom em coneix com el Llibert.

A França també tenien alguna am estat d'Esparreguera: (...) *Quan vivia a Marsella, el meu pare es visitava sovint amb un altre exiliat, en Trujillo.*⁴⁷ El Francesc allí va treballar de cambrer, així tenia un sou fix mentre a Catalunya la seva dona sobrevivia com podia:

Hi havia dies que la mare se n'anava al bosc a buscar feixos de llenya i els portava al forner del carrer de sant Antoni, a cal Trini, que li donaven pa a canvi, ja que a la fàbrica no la van voler. Vivien juntes les tres germanes perquè tenien els homes fora i quan treballaven, com que feien torns, s'ho combinaven per tenir cura de la canalla, la tieta Teresina, la Cinta i la mare. Aleshores vivien al carrer de Sant Antoni. Allí hi vivia el Tonillo, el Margalef... Quants se n'ha quedat fora i amb la il·lusió que tenia de tornar... El que hem passat nosaltres!⁴⁸

L'historiador A. Lardín sosté que, al contrari d'altres empreses del moment, en finalitzar la Guerra Civil, a Manufactures Sedó d'Esparreguera es va donar una actitud d'admissió generalitzada als treballadors.

Certament, alguns del comitè de fàbrica dels anys trenta o sindicalistes actius no van tornar a treballar a l'empresa però perquè tampoc ells no van tornar. L'empresa va readmetre tots els antics treballadors que es van presentar.⁴⁹

En la nostra investigació sobre la repressió a Olesa de Montserrat i a Esparreguera, sovint hem trobat que no va ser així en el cas d'aquells implicats políticament o sindicalment, quan van intentar tornar a treballar en aquesta empresa. Si van ser admesos, va ser en unes condicions especials, bàsicament perquè l'empresa necessitava mà d'obra preparada. A més, evidentment, molts d'aquests obrers i obreres no van retornar ni a la seva població ni a demanar treball a l'empresa. Aquest seria el cas del Francesc⁵⁰, que no retornaria, i el de la seva esposa, a la qual no van voler contractar, segons testimoni familiar, i que, finalment, va marxar a França i, més tard, a Txecoslovàquia. En són exemples

⁴⁷ ELENA, Llibert, entrevista citada.

⁴⁸ ELENA, Llibert, entrevista citada.

⁴⁹ LARDÍN, Antoni (2004). *Condicions de treball, conflictivitat laboral i militància política clandestina. Els obrers industrials catalans i el PSUC (1938-1959)*. Tesi doctoral dirigida per Pere Ysàs. Universitat Autònoma de Barcelona, pàg. 433.

⁵⁰ Ell al final de la Guerra Civil ja no hi treballava.

també els casos estudiats en aquesta biografia de Josep Valldeperas Salvador, el seu germà Tomàs i la seva germana Josepa.

Mentre el Francesc era a França i la dona i fill a Esparreguera, s'escrivien però les cartes havien de passar la censura, tot i així, van trobar la manera d'esquivar-la, i ho feien enviant les cartes a través de Suïssa, on hi tenien un conegut del Francesc.

L'esposa del Francesc i el fill, abans de marxar a França per retrobar-se amb el pare ho tenien tot preparat per fer-ho d'una manera il·legal –no hi havia altra manera– a través dels Pirineus, però no van poder marxar aquell dia perquè el Llibert havia anat a robar préssecs per menjar ja que passaven gana, i a l'hora de marxar, no el van trobar. Havien planificat de marxar amb una altra família, que els van detenir i al cap d'uns dies se'ls van trobar altra vegada a Esparreguera.

El Francesc va morir a Txèquia, concretament a Ústí nad Labem⁵¹, l'any 1976... *tenia moltes ganes de tornar a casa però al final està enterrat allí*⁵². Aquesta és una ciutat industrial a la riba del riu Elba i és la capital del districte i de la regió que porten el mateix nom.

A França hi havia en Joan Berruezo Torcal⁵³ i el Pere Quert⁵⁴ –cunyats del Francesc–, que vivien en diferents ciutats i era difícil que es poguessin veure entre ells. Aquests també havien deixat la seva família a Esparreguera i ambdós ja no es tornarien a reagrupar a Catalunya.

Josep Elena Julià

⁵¹ Segons informació de la seva neta, Marga Elena Cuadrado.

⁵² ELENA, Llibert, entrevista citada.

⁵³ Casat amb Cinta Valldeperas Salvador

⁵⁴ En Pere Quert era nascut a Esparreguera i estava casat amb Teresa Valldeperas Salvador, nascuda a Tortosa; ambdós treballaven de teixidors a l'empresa S.A. Sedó, en cta. i vivien al c/Ferran Puig, 19 baixos.

En Josep Elena Julià (Pepet) era el germà petit del Francesc. Havia nascut a Esparreguera el dia 20 de gener de 1915 i havia treballat com a dependent a la Cooperativa Obrera Germinal.

Segons Pelai Pagès i Teresa Martínez de Sas⁵⁵, Josep Elena va ser dirigent de l'agrupació esparreguerina de la CNT i integrant el nucli dissident local que passa als Sindicats d'Oposició de la CNT l'any 1932, el qual va abandonar amb la unificació d'aquest, juntament amb Joan Jordà, entre d'altres, per apropar-se al nucli local de la UGT. Va ser membre del PSUC.

Josep Elena Julià. Font: Arxiu familiar .

El Josep, que era de la quinta del 36, va marxar a Madrid amb la columna de voluntaris "Libertad", el 29 d'agost de 1936. En acabar la guerra, va estar presoner a Sant Feliu, el 5 d'abril de 1940 i passà a la presó del Palau de les Missions de Barcelona i, més tard, a Guardiola. El seu expedient no consta a l'arxiu de "Víctimas de la Guerra Civil y Represaliados del Franquismo", com els seus germans.

Hem localitzat el seu nom en un llistat de l'Ajuntament d'Esparreguera on hi ha la relació de ciutadans que havien d'aprendre instrucció.

ANTONI GALCERAN TORRES	=	"	"	--	"	25
Pere Jorba Julià	=	"	"	22	"	22
Salvador Julià Torres	=	"	"	21	"	21
Josep Elena Julià	=	"	Barri La Creu	21	"	23
Salvador Alert Galceran	=	"	F. Marimón	--	"	29 Marina Guerra
Magí Bosch Guixà	=	"	Barri Font	--	"	21 És al front.
Ramon Sánchez Carrión	=	"	"	--	"	29
Jaume Artigues Masdefiol	=	"	F. Marimón	--	"	24
Inocenci Roca Vives	=	"	"	1	"	24
Miquel Papaseit Papaseit	=	"	"	7	"	24
Martí Martí Raurell	=	"	"	--	"	22
Pere Puig Vives	=	"	"	--	"	30
Francesc Jorba Figueres	=	"	Sant Joan	--	"	21 És al front.
Josep Borrull Anell	=	"	Carretera Piera	13	"	27 És al front.
		"	"	5	"	

Fragment del llistat que havien de fer instrucció on hi apareix el nom del Josep Elena. AMES, correspondència 1936-39.

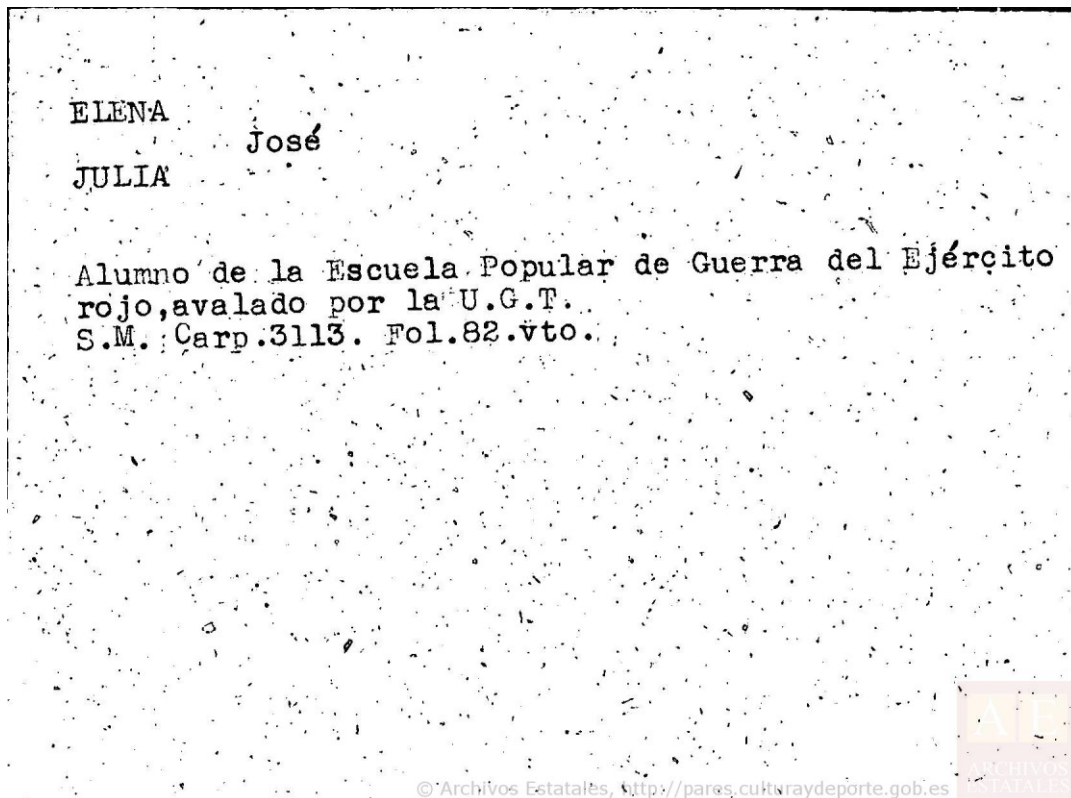
⁵⁵ PAGÈS, Pelai i MARTÍNEZ de SAS, Teresa (2000). Op. Cit., p.1338.

LLORDELLA, Joana; MAMPEL, Blanca, *Biografia de Paquita Monné Subirana del projecte Memorial Democràtic del Baix Llobregat* [en línia], Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat (2022), <http://www.memorialbaixllobregat.cat/testimonis-i-biografies/repressio-franquista/biografia-89.htm>, [data de la consulta]

Ayuntamiento de ESPARRAGÜERA		Provincia de BARCELONA			
Centro de Reclutamiento Movilización y Reserva, núm. 37		REEMPLAZO DE 1936			
RELACION NOMINAL de todos los mozos comprendidos en dicho Reemplazo, con expresión de su domicilio, Cuerpo donde sirvieron y especialidad, y de los que no hayan servido por alguna circunstancia, con exclusión únicamente de los inútiles totales.					
Número de orden en el alistamiento	NOMBRE Y APELLIDOS DE LOS MOZOS	DOMICILIO	CUERPO DONDE SIRVIERON	ESPECIALIDAD	OBSERVACIONES
1	FRANCISCO ALETT FOSALBA				Desaparecido
2	JOSE ALETT FOSALBA	Bto. Castellat 36			
3	REMIQIO ALMIRALL TORRELLA				Bon. Trabajadores
4	JOSE ANGUERA BOIVDA				Bon. Trabajadores
5	JOSE ANGUERA FORASTER				Desaparecido
6	FULGENCIO BALADA ALETT	Tarcesas			
7	JOSE BAYONA MONTORIOL	Hospital 24			
8	JOSE BIOSCA CARNE	Núñez 2			
9	JOSE BORRULL ANELL	Carreres Piers 11			
10	AGUSTIN BUSUETS MIR	San Ignacio 16			
11	RICARDO CABR ANDRES	Montbrest 90			
12	LORENZO CARRERAS BONES				Desaparecido
13	JUAN CASTELL SUSA	Bto. Castellat 5			
14	FRANCISCO CLOSAS ROIG				Detenido
15	JOSE COLEN MIR	La Ullana			
16	Isidro Cole Ferrer				Extranjero
17	ANGEL COSTA PANADES	Piera España 10			
18	PEDRO COSTA ISART	Barcelona			
19	JOSE CRUSET SANTIACAN A	San Jaime 2			
20	FIDEL DAURA SOLDEVILLA	Cca Pelosa			
21	JOSE DESCARREGA CASTELLVI				Extranjero
22	JOSE ELENA JULIA	Calle "D"			

Localitzem el Josep en un llistat del *Centro de Reclutamiento y Reserva* de la quinta de 1936. AMES

El Josep havia estat alumne de l'escola Popular de Guerra, avalat pel sindicat de la UGT, segons podem veure a la fitxa que tenim a continuació⁵⁶:

Fitxa de Josep Elena Julià com alumne de l'Escola Popular de l'exèrcit Font: Centre documental de la Memòria Històrica.

⁵⁶ Archivo General Militar de Guadalajara.

El Josep no va anar a França, perquè el van fer presoner a Madrid, llavors va estar en un camp de concentració i, quan va quedar en llibertat, va estar treballant de pagès a Piera. Al cens de 1940, consta que viu al barri de la Creu amb la seva cunyada i el Libert. Va caure malalt i va morir als 33 anys.

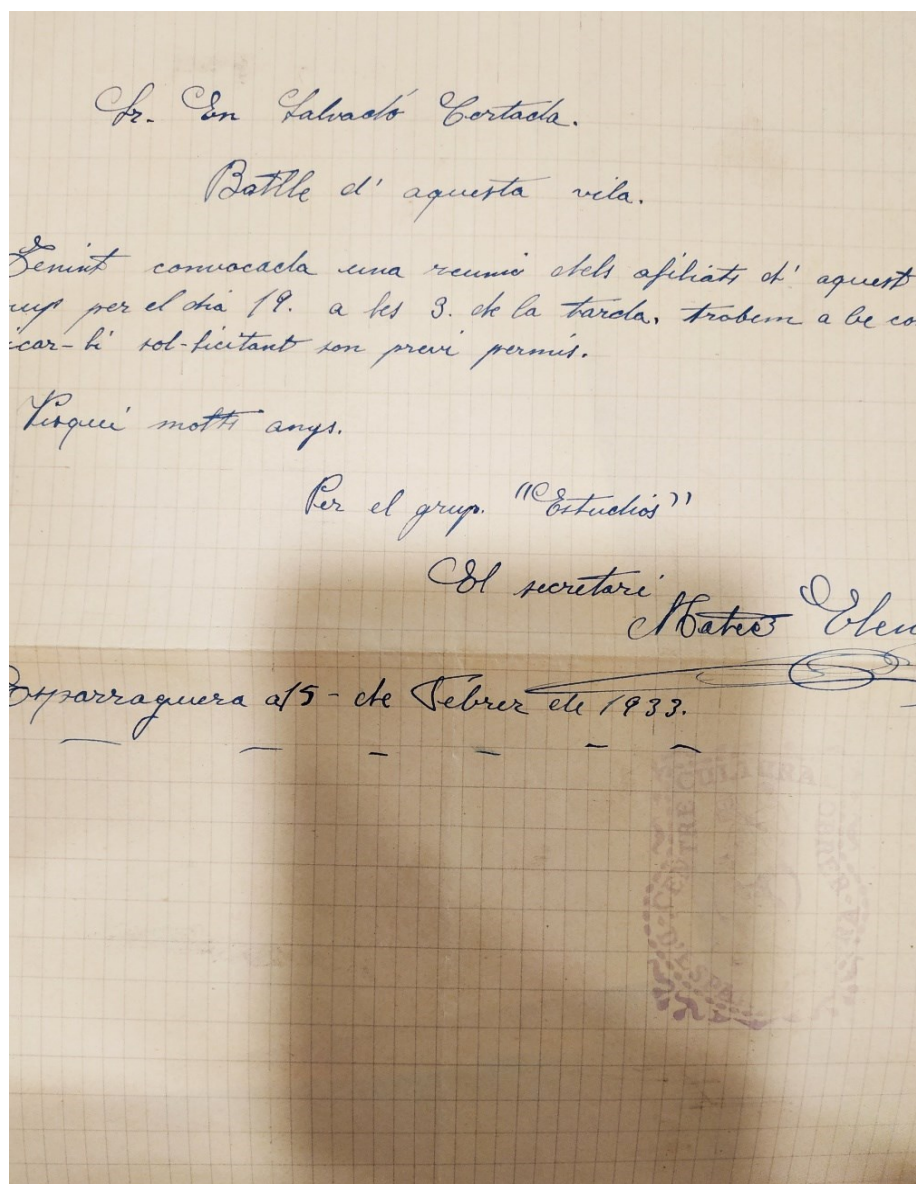
Mateu Elena Julià

En Mateu Elena Julià treballava als telers de Manufactures Sedó en cta. des de l'any 1925 fins al 1930 i els caps de setmana treballava de barber, més tard, devia treballar a Olesa de Montserrat on vivia. Afegirem però, que el seu nom apareix a la Causa General a l'apartat referent a Esparreguera.

El poble d'Esparreguera havia estat un poble molt actiu culturalment parlant, amb entitats de gran tradició i que es feien la competència les unes a les altres. El Patronat, que representava el nucli de l'església, l'Ateneu, popular entre els grups liberals i nacionalistes, l'Estrella, tradicionalment freqüentada pel sector més sedonista⁵⁷ de la vila i la Societat Recreativa la Siempreviva, on anaven els pagesos i gent humil. Aquestes entitats, a més de preparar activitats festives com ara balls, teatres i concerts, també permetien discutir de política, cosa ben freqüent als cafès de l'època, i organitzar conferències amb temàtiques molt properes a les inquietuds del moment. Hi trobem polítics i sindicalistes com ara Joan Peiró, Lluís Companys, o Joan Roigé, que ja havia participat en debats i conferències als anys 20.

A Esparreguera en Mateu va ser membre actiu del Centre Cultural Obrer de la vila, que tenia *l'Agrupación Cultural Estudios*, la qual organitzava conferències i activitats per als obrers i obreres. Tenim constància de la seva participació, en el document de l'any 1933, que tenen més avall, on ell signa com a secretari.

⁵⁷ Persones que donaven suport a Sedó, gerent de la fàbrica M. Sedó. SA en cta.

A handwritten note on a piece of grid paper. The text is written in cursive and reads: 'Sr. En Salvador Cortada. Batlle d'aquesta vila. Sent convocada una reunió dels afiliats d'aquest grup per el dia 19. a les 3. de la tarda, trobem a be començar-hi sol·licitant son previ permis. Torquí motx anys. Per el grup "Estudios" El secretari Mateu Elena. Hyzarraguera a 15 - de Febrer de 1933.' There is a faint purple circular stamp at the bottom right of the page.

Mateu Elena, secretari del grup "Estudios" del Centre Cultural Obrer, informa de l'assemblea convocada per al dia 19 de febrer de 1933. Font: AMES.

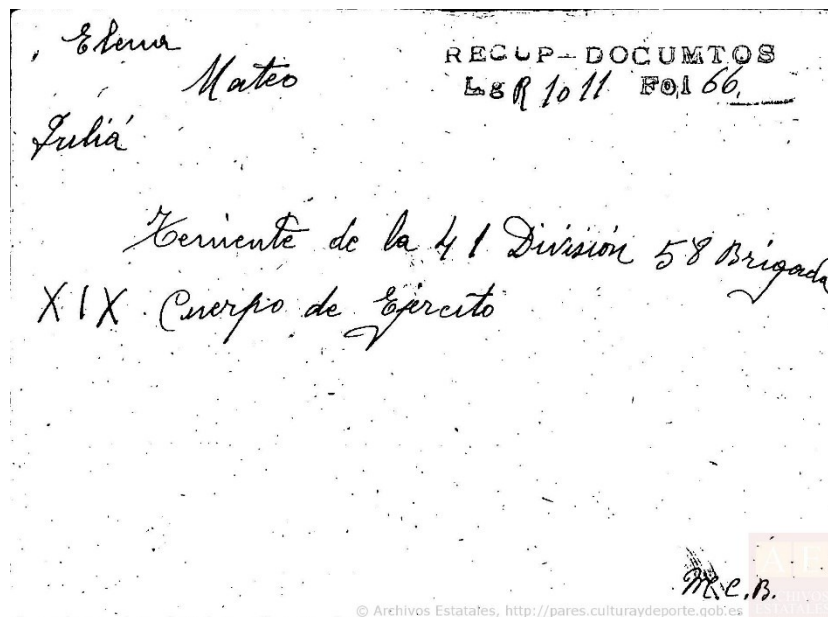
Un any abans tenim la quartilla que podem veure a continuació, que fa referència a la conferència del "propagandista societario" Francisco Arín, el qual parlà sobre el balanç d'un any de govern republicà. Francesc Arín va ser un dirigent sindical de la CNT, metal·lúrgic de Barcelona, que formà part de la tendència moderada del sindicat, coneguda com a trentista. Arín en va ser un dels seus artífex ja que va prendre part de la reunió celebrada al Sindicat del Transport de Barcelona que va examinar la situació interna de la CNT, i d'on va sortir el *Manifest Trentista*, publicat a finals d'agost de 1931.

LLORDELLA, Joana; MAMPEL, Blanca, *Biografía de Paquita Monné Subirana del proyecto Memorial Democrático del Baix Llobregat* [en línia], Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat (2022), <http://www.memorialbaixllobregat.cat/testimonis-i-biografies/repressio-franquista/biografia-89.htm>, [data de la consulta]

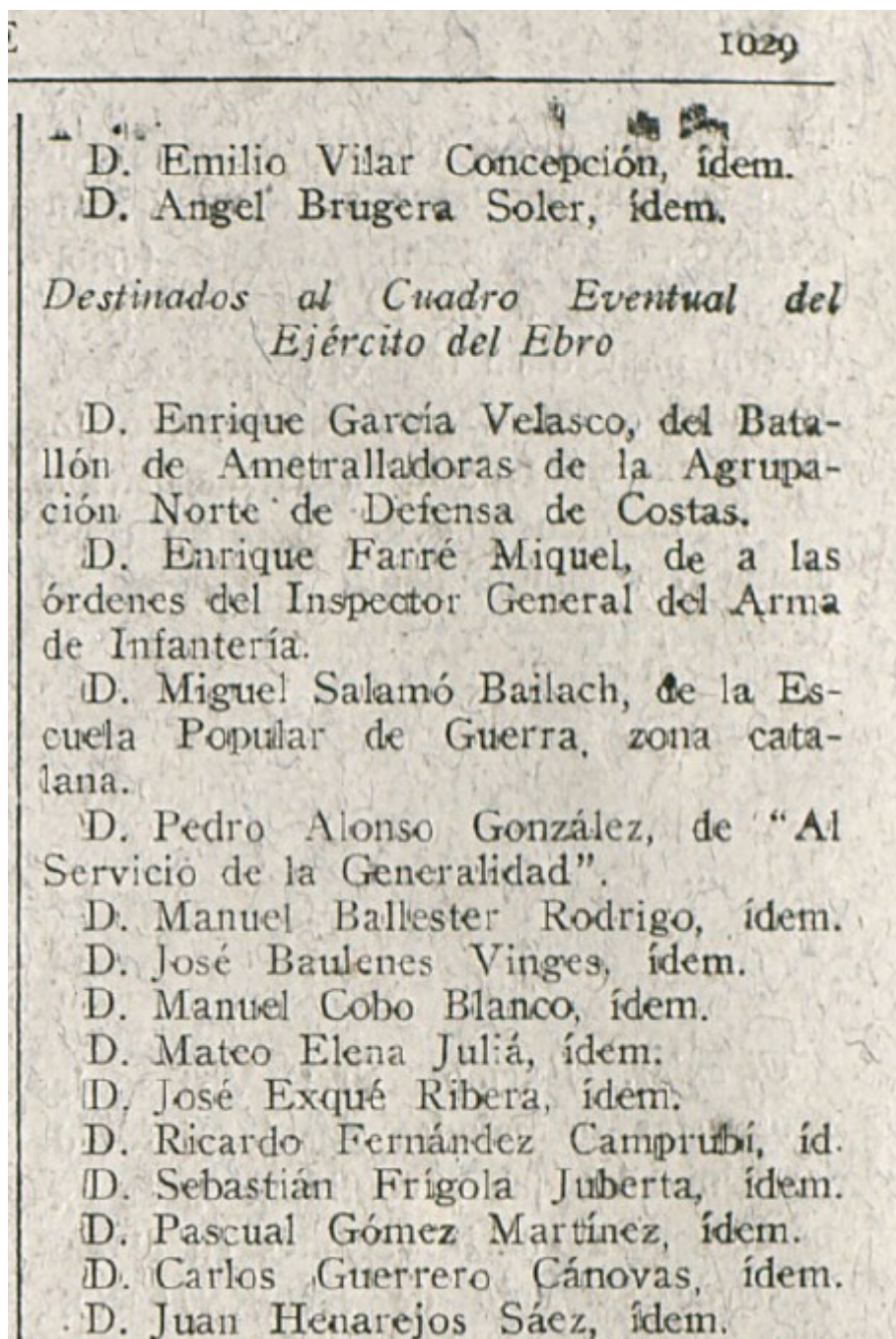

Quartilla que anuncia la conferència de Francesc Arín organitzada per l'Agrupación Cultural Estudios, el maig de 1932 al local de "La Simepreviva". Fons Subirana/AMES.

En Mateu era d'ERC i durant la guerra va ser tinent de la 41 Divisió, 58 Brigada XIX, del l'exèrcit de la II República, segons podem llegir a la fitxa de més avall.

Fitxa de mateu Elena, tinent de l'exèrcit republicà. Font: Centre documental de la Memòria Històrica.

Mateu Elena és destinat a l'exèrcit de l'Ebre. Font: Diari Oficial del Ministerio de Defensa Nacional, 7 de desembre de 1938, núm. 321. AHN.

LLORDELLA, Joana; MAMPEL, Blanca, *Biografia de Paquita Monné Subirana del projecte Memorial Democràtic del Baix Llobregat* [en línia], Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat (2022), <http://www.memorialbaixllobregat.cat/testimonis-i-biografies/repressio-franquista/biografia-89.htm>, [data de la consulta]

COMANDANCIA MILITAR
DE LA ZONA INTERIOR
REGIÓN ORIENTAL

CC. Sección de Personal
y A. S.-
Negociado _____
Registro n.º 44

Cítese al contestar la
Sección, Negociado,
fecha y n.º de registro

Para su entrega al interesado, adjunto le remito oficio relativo al Teniente D. MATEU ELENA JULIA, que reside en esa localidad, calle Argelinos, nú. 113, sirviéndose darme cuenta de haberlo efectuado.

Salud y república.

Barcelona 25 de diciembre de 1936.

EL COMANDANTE MILITAR.

Josep M. Soler

" *Josep M. Soler* "

AJUNTAMENT DE
OLESA DE MONTSERRAT
SECRETARIA
29 DIC 1936
REGISTRE D'ENTRADA 672
SORTIDA

Al Alcalde Presidente del Ayuntamiento de
OLESA DE MONSERRAT (Barcelona)

Carta de l'Exèrcit republicà a l'alcalde d'Olesa destinada al tinent Mateu Elena.
Font: AHMOM

LLORDELLA, Joana; MAMPEL, Blanca, *Biografía de Paquita Monné Subirana del projecte Memorial Democràtic del Baix Llobregat* [en línia], Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat (2022), <http://www.memorialbaixllobregat.cat/testimonis-i-biografies/repressio-franquista/biografia-89.htm>, [data de la consulta]

AUDITORIA DE GUERRA DE LA 4.ª REGION MILITAR
Comisión Clasificadora de Prisioneros y Presentados

Núm. _____

En la Plaza de Barcelona a 6 - Febrero 1939
comparece presente Mateo Elena Julia el cual manifiesta:

1.º - Que al iniciarse el Movimiento Nacional se encontraba en Casa de Monserat

2.º - Que hasta su incorporación en el Ejército enemigo se dedicó a (a) trabajaba en la Fábrica de tejidos "Ledi" en Espanarguera

3.º - Que durante este tiempo intervino en (b) ningun cargo de responsabilidad
habiendo sido nombrado _____
y ejercido los cargos de _____

4.º - Que antes del Movimiento pertenecía a (c) el R. A. D. I. O. M.
y después de éste a la C. O. E. habiendo ocupado en la organización política o sindical el cargo de _____

5.º - Que se incorporó al Ejército enemigo en (d) el 19 - Octubre - 1936
como (e) Soldado siendo destinado a la 58 Brigada Mixta
y estuvo en los frentes de Bermei y Arante

habiendo alcanzado el empleo de Fuente de Infantería

6.º - Que fué capturado en _____
y con fecha de _____

7.º - Que se presentó en la Carcel Modelo de Barcelona
con fecha de 2 de Febrero de 1939 y con las siguientes armas _____

8.º - Que intervino en la comisión de delitos comunes, tales como No

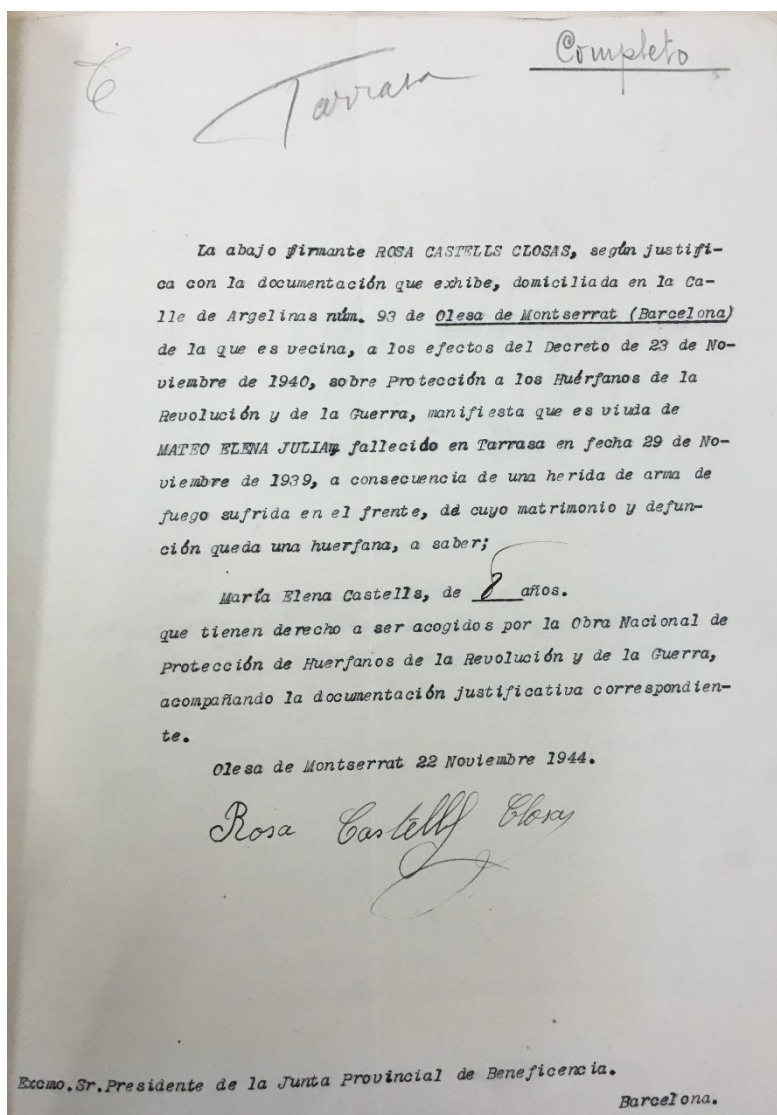
9.º - Que al iniciarse el Movimiento Nacional pertenecía en el Ejército a _____
y tenía el empleo de _____
siendo su actuación como militar _____

10.º - Presiden responder por el el actual Alcalde de Casa de Monserat Sr. Don Juan Navarro - Alcalde de Espanarguera

Mod. B-92 "La Marina", ... Imp. ... 1936/38

Document de l'Auditoria de Guerra de la 4a regió militar amb la declaració d'en Mateu Elena. 6 de febrer de 1939. Font: AHMOM

Aquest va ser pres a Barcelona el 3 de febrer de 1939, quan tenia 29 anys, aleshores estava casat i vivia a Olesa de Montserrat, al carrer Argelins. El van agafar ferit i va ser acusat de rebel·lió, però el cas va ser sobresegut i va sortir de la presó –segons un document del fons de la presó Model– el 16 d'abril del mateix any⁵⁸. La realitat però és que va morir a la presó de Terrassa⁵⁹ a causa d'una peritonitis, el 29 de novembre de 1939, tot i que en el document següent consta oficialment que va morir a conseqüència d'una ferida de guerra.

⁵⁸ Arxiu del Tribunal Militar Territorial Tercer, Llista de reparació jurídica de víctimes del franquisme (1938-1978) segons la Llei 11/2017, Arxiu Nacional de Catalunya (fons de la presó Model).

⁵⁹ Segons informació familiar i també DUEÑAS, Oriol (2007) *La Violència d'uns i altres. La repressió de la guerra i la postguerra 1936-1945: el cas d'Olesa de Montserrat*. Barcelona: Publicacions Abadia Montserrat. Col·lecció Abat Oliba, núm. 277, p. 458.

Sol·licitud presentada per l'esposa de M. Elena per acollir-se als beneficis de protecció dels orfes (1944). AHMOM.

Tomàs Valldeperas Salvador

El cunyat del Francesc, Tomàs Valldeperas Salvador, havia nascut a Tortosa l'any 1901 i estava casat amb Maria Aragonès⁶⁰, ambdós treballaven a l'empresa S.A. Sedó, en cta., tenien una filla, la Maria. Primer vivien a la colònia Sedó, al c/ Santa Adela núm. 22, i més endavant al Pg. Francesc de Marimón s/n. d'Esparreguera.

El Tomàs també es va exiliar a França, i tal i com ens han explicat el nostres testimonis⁶¹, va ser pres per la Gestapo i el van lliurar a les autoritats franquistes. Un cop a Espanya l'enviaren al Valle de los Caídos, a la construcció del mausoleu. A continuació es pot veure la fitxa del Tomàs al camp de refugiats de Bram, el 2 de març de 1939.

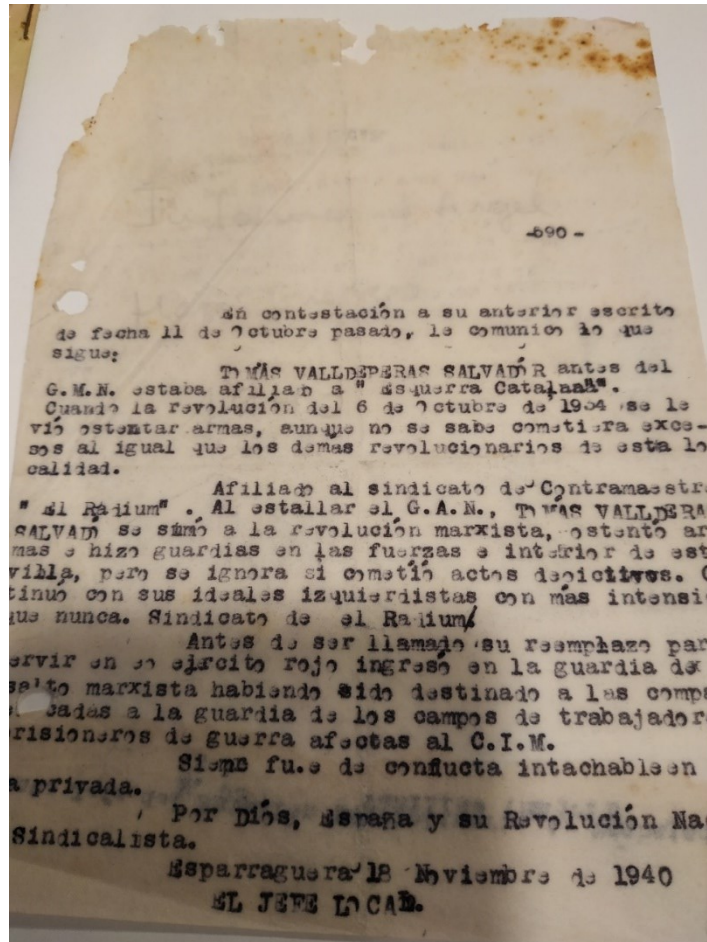
MINISTÈRE DE L'INTERIEUR	NOTICE INDIVIDUELLE	Quartier : A.
Direction Générale de la Sécurité Nationale		Bureau n° 5
NOM. . . Valldeperas Salvador		
Prénoms.	Tomas	
Surnoms.		
Date et lieu de naissance.	11-3-1901, à Tortosa	
Domicile.	Esparreguera (Barcelone)	
Nom et prénoms du père.	Valldeperas Tomas	
Nom et prénoms de la mère.	Salvador Jacinta	
Professions de ces derniers.		
Quel est leur domicile ?		
Profession de l'individu.	ouvrier	
Résidences antérieures.		
Est-il marié ?	oui	
Date et lieu du mariage		
Nom du conjoint.		
Nombre d'enfants vivants.	un enfant	
Situation de fortune.		
Contribue-t-il à l'entretien de sa famille ?		
Quel est son degré d'instruction ?		
Situation militaire.		
Classe de recrutement.	N° du tirage au sort	
Canton.		
RENSEIGNEMENTS SUR LA MORALITE ET LA REPUTATION		
Réfugié espagnol arrivé à BRAM, le 2 MARS 1939		
CARCASSONNE, le 2 MARS 1939		
Le Commissaire Spécial,		

Fitxa de Tomàs Valldeperas al Camp de Bram. Identificació a l'arribada.1939. Arxius departamentals d'Aude, camp de Bram.

⁶⁰ Nascuda el 1900 a Monistrol de Montserrat.

⁶¹ VALLDEPERAS, Pol i ELENA, Llibert, entrevistes cit.

Un cop retornat a Espanya es demanaran diverses informacions sobre la seva activitat "revolucionària".

Informe del Cap de la Falange Espanyola al jutge instructor del cas. Novembre de 1940. AMES.

El 15 de desembre de 1940, el comandant en cap del Batalló disciplinari de treballadors núm. 52 de Madrid demana informació a les autoritats locals sobre en Tomàs Valldeperas. Aquest era un procediment previ per valorar què se'n feia dels presos.

LLORDELLA, Joana; MAMPEL, Blanca, *Biografia de Paquita Monné Subirana del projecte Memorial Democràtic del Baix Llobregat* [en línia], Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat (2022), <http://www.memorialbaixllobregat.cat/testimonis-i-biografies/repressio-franquista/biografia-89.htm>, [data de la consulta]

REGIMIENTO SEPANTERIA Cont. el 5 Diciembre 1940.

BATALLÓN DISCIPLINARIO DE TRABAJADORES
Número 52

Núm. _____

Urgente

A sus efectos en su expediente personal, ruego a Vd. se digne comunicarme informes que posea y pueda adquirir sobre la conducta y actuación político-social del trabajador de este Batallón *Tomàs Valdeperas Salvador* hijo de *Tomàs* y de *Sista* que el 18 de Julio de 1936, residía en esa, calle de *S. Martí 29* haciendo observar si puede considerarse afecto al Glorioso Movimiento Nacional.

Dios salve a España y guarde a Vd. muchos años.

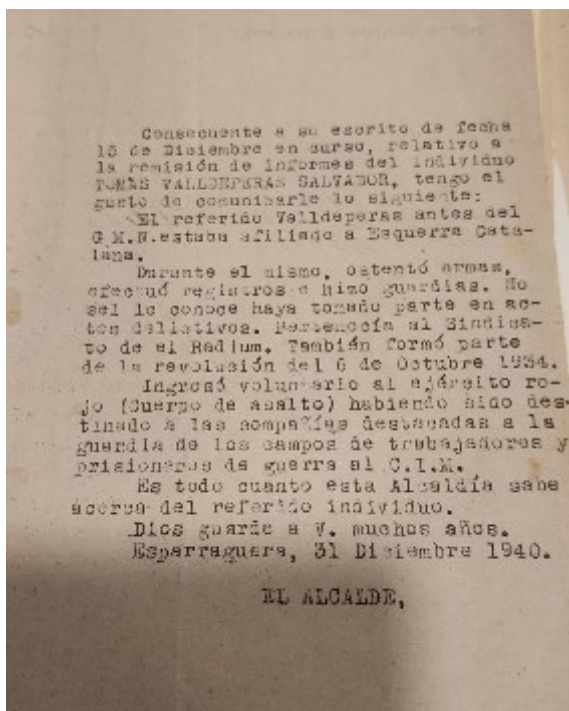
Canillas (Madrid), *15* de *Diciembre* de 19 *40*

El Comandante Jefe,
Francisco Manóvillos

Alcalde Cracisual de Esparaguera

Se reitera este informe por haber sido pedido el 2 de Octubre de 1940, y no haberse recibido aún.

Escrit del comandant en cap del Batalló disciplinari de treballadors núm. 52 de Madrid, on demana informació a les autoritats locals d'Esparreguera sobre en Tomàs Valdeperas. 15-12-1940. AMES

Informe de l'alcaldia d'Esparraguera al jutge instructor del cas de Tomas Valldeperas Salvador . 31-12-1940. AMES.

L'informe de l'alcaldia d'Esparraguera, a partir de les informacions d'altres autoritats locals sobre en Tomàs, és contundent: era d'ERC, del sindicat Radium⁶², va participar als Fets d'Octubre de 1934, exercí com a guàrdia d'assalt, etc., motius pels quals va ser fet presoner i, com hem dit més amunt, acabà al Valle de los Caidos d'on va sortir ben aïat a causa del seu greu estat de salut.

Josep Valldeperas Salvador

Un altre represaliat de la família va ser en Josep Valldeperas Salvador⁶³ –germà del Tomàs i cunyat també de Francesc Elena– el qual va ser pres quan tenia 21 anys. Nascut el 21 d'agost de 1917 a Òrrius⁶⁴, Terol. Aquest vivia a la colònia

⁶² El Ràdium fou un sindicat fundat a començaments de 1916 en el marc d'intenses vagues del sector tèxtil a la ciutat de Barcelona. Era un sindicat format per quadres i tècnics intermedis, adreçat als contramestres, ajudants i preparadors de teixits, en aquest sentit, doncs no s'adreçaven al conjunt de la classe treballadora i a vegades la defensa dels seus interessos no sempre coincidia amb el de la resta de treballadors. Era un sindicat de talant principalment moderat, tot i que durant la 2a República va protagonitzar algunes vagues de gran impacte, la més important de les quals va ser la gran vaga de 1934, que va tenir una gran repercussió a Esparraguera. No sabem el moment exacte en què es va fundar la secció local del Ràdium a la vila d'Esparraguera, però si que sabem que estava plenament operativa durant la 2a República i en alguns moments es va mostrar especialment activa. COBOS, op.cit. p.171.

⁶³ Avi de Pol Valldeperas, un dels nostres informants, entrevistat per Joana Llordella via telefònica en diverses ocasions al llarg de l'any 1922. El Tomàs era fill de Tomàs Valldeperas Borràs, nascut a Santa Bàrbara (Tarragona) i Cinta Salvador Colomé, de Tortosa (ambdós eren analfabets) segons el padró de 1940. Era el cinquè de sis fills. AMES.

⁶⁴ Al Consell de Guerra hi posa Ornia, i Orrius en un altre document, Dos Rius (Mataró) però al padró de 1940 diu a Múrcia.

LLORDELLA, Joana; MAMPEL, Blanca, *Biografía de Paquita Monné Subirana del proyecto Memorial Democrático del Baix Llobregat* [en línia], Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat (2022), <http://www.memorialbaixllobregat.cat/testimonis-i-biografies/repressio-franquista/biografia-89.htm>, [data de la consulta]

Sedó, concretament al carrer Santa Adela, núm.15, i treballava a l'empresa S.A. Sedó, en cta., on feia d'electricista.

El Josep havia estat membre de la CNT i va anar voluntari al front el 21 de febrer de 1937 amb la columna Ascaso⁶⁵, i s'hi va estar, amb anades i vingudes, fins al final de la guerra, que va ser fet presoner a Almenara (Castelló de la Plana) – aleshores era tinent.

El 27 de febrer de 1940 s'inicià el Sumaríssim⁶⁶ després d'haver estat enviat al camp de concentració de Porta-Coeli (València)⁶⁷. Com sempre utilitzaran la informació de les autoritats locals i testimonis. A continuació poden veure la fitxa resum que va fer l'ajuntament d'Esparreguera i que, com la resta de documents, s'incorporà a la instrucció del Consell de Guerra.

INFORME

SITUACION ANTES DEL GLORIOSO MOVIMIENTO NACIONAL

Situación política Ninguna.

Situación sindical Opusición (Estadística) Cargos ninguno.

Conducta Buena. Cargos ninguno.

Situación Sin actuación directa. Ideas religiosas indiferente.

SITUACION DURANTE EL GLORIOSO MOVIMIENTO NACIONAL

Situación política Ninguna.

Situación sindical U.C.T. Cargos ninguno.

Conducta Buena. Cargos ninguno.

Situación Pertenece al Comité Revolucionario de la Columna Sedó, patrulló con arma. Se incorporó voluntario alcanzando graduación de teniente por méritos de guerra. No se le conocen actos delictivos.

Situación en el ejército rojo Teniente incorporado voluntario

Se puede considerar adicto al G. M. N.? No.

Esparraguera, 2 de Marzo de 1940

El Delegado de Información e Investigación.

Fitxa resum tramesa per l'Ajuntament d'Esparreguera fent referència a l'actuació de Josep Valldeperas, abans i després de 1936. 2-3-1940.⁶⁸ Fons: Archivo Tribunal Militar Territorial Tercero. Barcelona.

⁶⁵ La Columna Ascaso era una agrupació d'un mínim de nou centúries que va sortir de Barcelona cap al front d'Aragó el 13 d'agost de 1936. Estava comandada per Domingo Ascaso i Cristóbal Aldabaldetrecu. La majoria de membres eren de la CNT però també hi havia voluntaris del POUM, PSUC, ERC, UGT i FAI.

⁶⁶ Aleshores tenia 24 anys.

⁶⁷ Una cartoixa del segle XIII que es va convertir en un hospital per a tuberculosos; també va ser seu de l'Escola Superior de Guerra. En finalitzar la guerra va ser un camp de concentració, un centre de redistribució de presoners i un sanatori penitenciari (de fet havia de ser un sanatori però, en començar la guerra, les obres es van aturar). L'any 1944 hi van retornar els monjos.

⁶⁸ Sumaríssim contra Josep Valldeperas Salvador. Sant Feliu, 28 d'octubre de 1942. Fons: Archivo Tribunal Militar Territorial Tercero. Barcelona.

LLORDELLA, Joana; MAMPEL, Blanca, *Biografía de Paquita Monné Subirana del proyecto Memorial Democràtic del Baix Llobregat* [en línia], Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat (2022), <http://www.memorialbaixllobregat.cat/testimonis-i-biografies/repressio-franquista/biografia-89.htm>, [data de la consulta]

Preguntado: años de edad, de estado casado natural de Murcia
de profesión Albañil que no ha sido procesado, y con domicilio en Santa Adela n° 15 Esparraguera
le comprenden las demás.

Preguntado: que se afirma y ratifica en su declaración prestada al folio 8 vuelto y reconoce como suya la firma y rubrica que la autoriza, dice que sí.

A Nuevas preguntas añade que si JOSE VALLEPERAS entró a formar parte del Comité que el mismo organismo de Esparraguera nombró en la Colonia Sedó, esta convencido no fue por ideas políticas, si no por que su presidente RAMON RODRÉS y el otro miembro JOSE VALLÉ eran amigos y compañeros del procesado JOSE VALLEPERAS, con el que salían frecuentemente a cazar y sabiendo que este tenía escopeta le dijeron que fuera a hacer guardia con ellos al Comité.

Que el procesado era muy joven en aquella época y por tanto solo hacia cuanto los otros le mandaban, aún que esta convencido el deponente de que no hizo nunca ni cometió atropellos contra nadie.

En ocasión en que unos desconocidos se presentaron en la Colonia y al encontrar al declarante en la calle le detuvieron intentando llevarse lo, al pasar por la casa que ocupaba el Comité y donde se encontraba haciendo guardia, aún que sin arma, JOSE VALLEPERAS, este; al ver al grupo se adelantó y encarándose con los que le llevaban detenido y despues de violenta discusión en la que les llegó a amenazar en que se liaría a tiros con ellos, consiguió le dejaran en libertad salvandole así de una muerte segura por estar el deponente convencido y avisado de que desde hacia bastante tiempo le perseguían.

Que no tiene más que decir que lo dicho es la verdad en la que se afirma, ratifica, firmandola en prueba de conformidad, despues que le fue leída esta su declaración en prueba de conformidad con S.S. Doy fé.

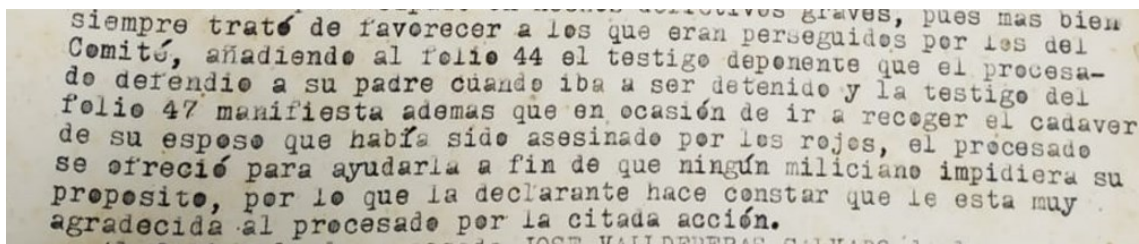
Josep Valldeperas
Defensor

Informe d'un testimoni sobre Josep Valldeperas. Archivo Tribunal Militar Territorial Tercero. Barcelona.

Seguint l'escrit de la declaració, en el sumaríssim podem llegir que, malgrat els càrrecs que se li imputaven, també es deia al seu favor que *estaba a las órdenes del Comité pero no formaba parte del mismo, añadiendo el detalle de que el procesado, al iniciarse el Movimiento, tenía 17 años aproximadamente*⁶⁹. També

⁶⁹ Sumaríssim contra Josep Valldeperas Salvador. Sant Feliu, 28 d'octubre de 1942. Archivo Tribunal Militar Territorial Tercero. Barcelona.

hi trobem testimonis que parlen sobre la seva humanitat, com el que poden llegir a continuació:

siempre traté de favorecer a los que eran perseguidos graves, pues mas bien Comité, añadiendo al folio 44 el testigo deponente que el procesado defendió a su padre cuando iba a ser detenido y la testigo del folio 47 manifiesta además que en ocasión de ir a recoger el cadáver de su esposa que había sido asesinada por los rojes, el procesado se ofreció para ayudarla a fin de que ningún miliciano impidiera su propósito, por lo que la declarante hace constar que le esta muy agradecida al procesado por la citada acción.

Declaració a favor de Josep Valldeperas, inclosa en el Sumaríssim instruit a Sant Feliu de Llobregat. 27 de febrer de 1940.⁷⁰

Aquest testimoni parla a favor del Josep argüint que havia defensat el seu pare quan l'anaven a detenir uns membres del comitè. Un altre testimoni declara a favor d'ell ja que, en anar a recollir el cadàver del seu espòs, el Josep l'havia ajudat.

A la declaració indagatòria, feta a Sant Feliu, el 5 d'abril de 1940, en Josep Valldeperas nega totes les acusacions que se li fan. En aquest document consta com a natural de Dos Rius, partit judicial de Mataró, Barcelona.

Llibert Elena, el nostre informant

El Llibert, el nostre informant, va anar a viure a França quan tenia 13 anys per retrobar-se amb el pare a l'exili. Van marxar amb la mare amb tren cap a França i el seu pare els esperava a Portbou. Els acompanyaven les filles i l'esposa de Salvador Ferré, el qual els havia ajudat a aconseguir el visat. Elles van sortir a mitja tarda cap a París, on vivia el pare, i el Llibert i família van marxar a mitja nit cap a Marsella on viurien.

Quan va haver de marxar a França per retrobar-se amb el pare, el Llibert i la mare vivien al carrer de sant Antoni i, abans, al barri de la Creu, a l'actual barri Font.

Ell va anar a l'escola a Marsella, en arribar a França. Allí va durar ben poc ja que tenia la dificultat de l'idioma i ben aviat va començar a treballar. Va fer un curs a l'Escola de Ministeri de Treball francès, amb pràctiques incloses, que era subvencionat i que normalment durava tres anys, però ell el va haver de fer en sis mesos i va començar a treballar de paleta.

Allí va conèixer molta gent, tot i que quasi no es relacionà amb ningú d'Esparreguera. En Llibert era, i és, comunista, i per això va connectar amb republicans que tenien els pares a la presó a Espanya. La seva esposa, Josefa Cuadrado López, que era valenciana i també a l'exili, com que no era sospitosa

⁷⁰ Arxiu del Tribunal Militar Territorial Tercer de Barcelona (ATMT3).

de res, ajudava al seu sogre a recollir roba i diners per als presos polítics i ho feien arribar a famílies necessitades espanyoles –estem parlant de l'any 1957-58.

L'any 1969, el Llibert va entrar a Txecoslovàquia il·legalment a través del PCF. En aquell moment, o tornava a Espanya i l'empresonaven a Burgos o marxava cap allà. A França, d'on havia fugit per motius polítics, no s'hi podia quedar. va rebre l'oferta d'anar a Cuba però la seva esposa s'hi resistí –quedava massa lluny de casa–. La parella va arribar a Ústí nad Labem on va treballar de paleta.

A Txecoslovàquia van conèixer en Santiago Carrillo, la Dolores Ibarruri, entre d'altres dirigents. S'hi van estar 18 anys i es van sentir molt ben tractats. La seva esposa ens explicava que en un principi superaven el desconeixement de l'idioma parlant amb signes però que amb voluntat ho van superar.

Quan van tornar a Catalunya per primera vegada, l'any 1973, hi havia molts joves de la família que el Llibert no havia pogut conèixer. Per altra banda, es van haver de tornar a casar ja que la documentació del Llibert i el canvi de nom a "Pedro" ho va complicar.

La parella van tenir dues filles a Txèquia, la Rosa Maria i la Margarita, ambdues de nacionalitat espanyola ja que les van inscriure a l'ambaixada de Viena perquè encara no podien anar a Catalunya per temes de seguretat.

El sindicalisme és una característica familiar però el seu pare li parlava ben poc de política; en Llibert es va assabentar que el seu pare havia estat militar, quan van tornar definitivament a Catalunya i una coneguda els va fer saber que podien rebre alguna pensió per aquest motiu. La seva mare tampoc ho sabia.

La mare del Llibert, Josepa Valldeperas, va morir a Esparreguera el 10 de juny de 1992.

Pol Valldeperas Prats

En Pol Valldeperas és nascut a Esparreguera el 8 d'octubre del 1982. Nét de Josep Valldeperas Salvador i fill de Tomàs Valldeperas Castillón. Llicenciat en Història per la Universitat de Barcelona és professor d'Història Contemporània. Militant de l'esquerra independentista, va ser regidor de l'Ajuntament d'Esparreguera (2015-2021) per la Candidatura d'Unitat Popular.